

JU Viša stručna škola
POLICIJSKA AKADEMIJA
Danilovgrad

Na osnovu člana 34 Zakona o slobodnom pristupu informacijama ("Službeni list Crne Gore", br. 160/25 od 30.12.2025), i člana 18 Zakona o upravnom postupku („Službeni list CG“, 056/14 od 24.12.2024, 020/15 od 24.04.2024, 040/16 od 30.06.2016, 037/17 od 14.06.2017 i 160/25 od 30.12.2025), odlučujući po Zahtjevu za slobodan pristup informacijama NVO MANS iz Podgorice, direktor Nenad Vojinović donosi

RJEŠENJE

1. Usvaja se Zahtjev NVO MANS iz Podgorice br.157603 od 04.02.2026. godine, pa se dozvoljava pristup traženim informacijama kako je navedeno u zahtjevu podnosioca.
2. Podnosioc zahtjeva, oslobađa se plaćanja troškova iz razloga ekonomičnosti, jer isti ne prelaze iznos od 3,00 eura, u skladu sa čl.4 Uredbe Vlade Crne Gore o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama.
3. Pristup informacijama iz tačke 1 ovog rješenja ostvariće se dostavom informacije na email adresu spi@mans.co.me

O b r a z l o ž e n j e

JU VSS „ Policijska akademija“ Danilovgrad dana 04.02.2026. godine, podnešen je zahtjev za slobodan pristup informacijama od strane NVO MANS iz Podgorice, kojim su tražene informacije:

Dostavljanje kompletne dokumentacije koja se odnosi na:

- Kopiju detaljnog plana obuke Zaštitari lica i imovine u školama (akcenat je na ovlašćenjima i dužnostima koje imaju nakon završene obuke)
- Kopiju akta koja sadrži podatke o broju zaštitara koji su do kraja 2025. godine prošli obuku

U prilogu akta Vam dostavljamo kopije;

Nastavni plan za Zaštitare lica i imovine u školama

Program stručnog usavršavanja za Zaštitare lica i imovine u školama

Informaciju o ukupnom broju polaznika za Zaštitare lica i imovine u školama – ukupno 122 polaznika.

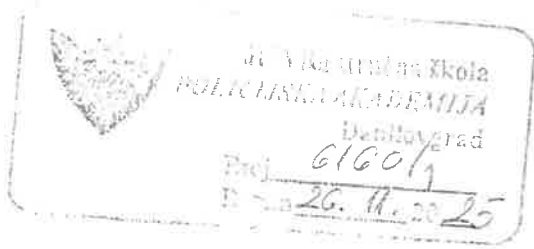

JU Viša stručna škola
POLICIJSKA AKADEMIJA
Danilovgrad

PROGRAM STRUČNOG USAVRŠAVANJA

**Nastavni plan za:
Zaštitare lica i imovine u školama**

Danilovgrad, 2025. god.

JU Viša stručna škola
POLICIJSKA AKADEMIJA
Danilovgrad

INFORMACIJA

Br.

Predmet: Informacija o realizovanoj obuci za "Stručno usavršavanje za Zaštitara lica i imovine u školama".

U organizaciji – Privredne komore Crme Gore i JU VSŠ „ Policijska Akademiya” Danilovgrad, u periodu 03-20. novembra 2025. godine., održana je obuka za Zaštitare lica i imovine zaposleni u školama.

Obrađene teme:

- Ovlašćenja i dužnosti u vršenju poslova zaštite imovine i lica
 - legitimisanje
 - davanje upozorenja
 - sredstva prinude

Osvrt na primjenu ovlašćenja u školama

Postupci lica fizičkog obezbeđenja u različitim situacijama ugroženosti lica i imovine postupak sa zadržanim licima

Maloljetničko krivično, prekršajno i porodično pravo

Postupanje prema maloljetnim licima

Nadležnosti organa i lica koja su zaposlena u školi

Vrste nasilja i diskriminacije u školi, načini njihovog ispoljavanja

Postupci po učinjenom nasilju i vandalizmu

Ciljna grupa:

Zaštitari lica i imovine zaposleni u školama.

Nastavne metode:

- predavanje
- prezentacija

JU Viša stručna škola
POLICIJSKA AKADEMIJA
Danilovgrad

PRIRUČNIK
Zaštitari lica i imovine u školama

Što se tiče Kopije detaljnog plana obuke Zaštitari lica i imovine u školama (akcenat je na ovlašćenjima i dužnostima koje imaju nakon završene obuke) ona se nalaze na strani 2 i strani 3 Nastavnog plana za Zaštitare imovine i lica u školama u cilju programa obuke i navodi se :

da sistematizuje i prikaže najznačajnija teorijska i praktična rješenja za pripremu pripadnika službe zaštite u obavljanju poslova zaštite lica i imovine u školama kao šticećenim objektima kao i školskim dvorištima kao šticećenom prostoru.

Ishodi učenja:

- Na kraju obuke zaštitar lica i imovine u školama će moći da:
- Navede ovlašćenja u odnosu na Zakon o zaštiti imovine i lica
- Primjenjuje ovlašćenja u odnosu na Zakon o zaštiti imovine i lica u školama
- Primjeni sredstva prinude propisana Zakonom o zaštiti imovine i lica u školama
- Sagleda stanje i prepozna bezbjednosne rizike i opasnosti u školama i preduzme mjere za njihovo otklanjanje u skladu sa svojim ovlašćenjima
- Donosi odluke i rješava incidentne situacije u školama u domenu svojih nadležnosti
- Navede osnovna pravila organizacije rada u zoni obezbjeđenja
- Navede zakonska ograničenja definisana krivičnim zakonikom, Zakonom o prekršajima i drugim zakonima u odnosu na pristup prema osjetljivim grupama kao što su djeca i maloljetna lica
- Navede vrste organa i lica koja su zaposlena u školi
- Objasni pravila kućnog reda u školi
- Navede prava, dužnosti i vrste odgovornosti učenika koja su propisana zakonom
- Objasni pojam i vrste konflikata
- Opiše karakteristike i načine manifestovanja nasilničkog ponašanja djeteta
- Demonstrira različite stilove i tehnike rješavanja konfliktnih situacija na konkretnim primjeru
- Primjeni principe asertivne komunikacije na konkretnom primjeru

Opširnije o svemu navedenom nalazi se u Programu stručnog usavršavanja za Zaštitare lica i imovine u školama koji Vam ujedno i prosleđujemo.

U prilogu je plan obuke - usavršavanja zaštitara u školama i priručnik koji je podijeljen svim polaznicima obuke. Sprovedene obuke su obuke kod poslodavca u trajanju od dva radna dana. U odnosu na ovaj plan sprovedene su četiri obuke na Akademiji u saradnji sa Ministarstvom prosvjete u 2025. god. Ovo su jedine takve obuke koje su realizovane do sada. Obuku je prošlo ukupno 122 zaštitara koja su angažovana u školama preko agencija koje se bave zaštitom lica i imovine. Polaznici obuka su prije svog radnog angažovanja u agencijama morali imati licencu za rad, odnosno, završiti obuku u trajanju od pet sedmica po javno važećem programu obrazovanja za zanimanje zaštitar lica i imovine.

U odnosu na priloženi plan svim polaznicima je obezbijeden i priručnik sa sadržajem koji je prilagođenim planiranim temama.

NAZIV PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA: ZAŠTITAR IMOVINE I LICA U ŠKOLAMA

OBRAZOVNO PODRUČJE KOJEM PROGRAM PRIPADA

Stručno usavršavanje

UTEMELJENOST PROGRAMA OBUKE

Ciljna grupa su zaštitari imovine i lica zaposleni u školama.

Složenost poslova zaštite imovina i lica propisana Zakonom o zaštiti imovine i lica, ovlašćenja i dužnosti date u nadležnost zaštitarskoj službi prilikom vršenja zaštite šticeenog objekta i prostora nameću čitav diapazon odgovornosti u vršenju službe zaštite. Odgovornost koja proističe iz datih ovlašćenja i mogućnosti korišćenja sredstava prinude u šticeenom objektu i prostoru.

Zaštitar imovine i lica u školama ima dodatnu odgovornost primjene ovlašćenja propisanih Zakonom o zaštiti imovine i lica u odnosu na djecu kao posebno osjetljivu kategoriju.

Dodatna odgovornost proističe iz zakonima definisanih procedura i ograničenja kroz maloljetničko krivično, prekršajno i porodično pravo a u odnosu i postupanjima prema djeci kao osjetljivoj kategoriji lica.

Obrazovni zakoni propisuju nadležnosti organa upravljanja, direktora nastavnika, stručnih saradnika i zaposlenih u školama a sve u cilju zaštite osnovnih prava učenika u radu i nesmetanom izvršavanju dužnosti. Zbog ovih okolnosti nameće se obaveza zaštitara imovine i lica u školama da pored ovlašćenja deinisanih Zakonom o zaštiti imovine i lica mora poznavati i obrazovne zakone, način rada, strukturu organizacije u školama kao i nadležnosti zaposlenih u školama.

CILJ PROGRAMA OBUKE

Opšti cilj programa obuke je:

Da sistematizuje i prikaže najznačajnija teorijska i praktična rješenja za pripremu pripadnika službe zaštite u obavljanju poslova zaštite lica i imovine u školama kao šticeenim objektima kao i školskim dvorištima kao šticeenom prostoru

ISHODI UČENJA

Na kraju obuke zaštitar imovine i lica u školama će moći da:

- Navede ovlašćenja u odnosu na Zakon o zaštiti imovine i lica,
- Primjenjuje ovlašćenja u odnosu na Zakon o zaštiti imovine i lica u školama,
- Primijeni sredstva prinude propisana Zakonom o zaštiti imovine i lica u različitim situacijama,
- Sagleda stanje i prepozna bezbjednosne rizike i opasnosti u školama i preduzme mjere za njihovo otklanjanje u skladu sa svojim ovlašćenjima,
- Donosi odluke i rješava incidentne situacije u školama u domenu svojih nadležnosti,
- Navede osnovna pravila organizacije rada u zoni obezbjeđenja,
- Navede zakonska ograničenja definisana krivičnim zakonikom, Zakonom o prekršajima i drugim zakonima u odnosu na pristup prema osjetljivim grupama kao što su djeca i maloljetna alica,

- diskusija
- demonstracija
- simulacija
- studija slučaja
- igra uloga

Nastavni materijal:

- Laptop, kompjuteri, LCD projektor, bijela tabla, smart tabla, flip-čart;
- start pištolj sa adekvatnom municijom, zaštitna oprema za korišćenje simulacionog oružja i municije;
- vozila
- službena palica, sredstva za vezivanje;
- radio veza;
- ručni sprej sa nadražujućim dejstvom;
- evidencije koje se vode u školama;
- priručnik.

Predavači:

1. Mladen Bulatović, specijalista poslovno civilne bezbjednosti
2. Slavko Milić spoljni saradnik
3. Angelina Bajčeta Savjetnica za unifikaciju i standardizaciju nastave zaposlena na Policijskoj akademiji

Obuka je planirana za **200** polaznika, pojavilo se 122 polaznika tako da je uspješno završilo **122** polaznika.

Informaciju sačinio:

Mirko Đurašević
MIRKO ĐURŠEVIĆ

U prilogu:

1. *Spisak polaznika sa podacima*
2. *Kopije potvrda o završenoj obuci*

SADRŽAJ:

PRIMJENA OVLAŠĆENJA ZAŠTITARA U ŠKOLAMA	5
Ovlašćenja u vršenju poslova zaštite	5
Načela primjene ovlašćenja	5
Granice primjene ovlašćenja	5
Utvrđivanje identiteta lica LEGITIMISANJEM	5
Osnovne isprave za utvrđivanje identiteta	6
Taktika postupanja prilikom legitimisanja	7
D a v a n j e u p o z o r e n j a	7
Izdavanje naređenja	7
Zaustavljanje i pregled lica, predmeta, vozila i plovila	8
Privremeno oduzimanje predmeta	8
Zadržavanje lica zatečenog u izvršenju krivičnog djela i prekršaja	8
Obezbjedeđenje mjesta događaja	8
Upotreba sredstava prinude	8
Fizička snaga	9
Ručni sprej sa nadražujućim dejstvom	10
Upotreba službene palice	10
Upotreba palice	11
Ciljna mjesta	11
Zone udaraca	11
Borbeni položaj	11
Upotreba sredstava za vezivanje	11
Postupak	12
Nošenje i vađenje lisica	12
Postavljanje	12
Upotreba posebno dresiranog psa	13
UPOTREBA VATRENOG ORUŽJA	13
Zakonski osnov za upotrebu vatrenog oružja	14
Upozorenje	14
Razmatranje upotrebe smrtonosne sile prema licu	15
Pregled	16

Podnosioc zahtjeva želi da ostvari pristup traženoj informaciji elektronskim putem, na način što će tražene informacije dostaviti na email adresu podnosioca zahtjeva: spi@mans.co.me

Razmatrajući zahtjev NVO MANS iz Podgorice, zaključeno je da se tražene informacije nalaze u posjedu Ju VSS „ Policijska akademija“ Danilovgrad, te da je zahtjev opravdan i da se istom treba u cjelosti udovoljiti iz sledećih razloga:

Član 16 Zakona o slobodnom pristupu informacijama predviđa da organ vlasti dužan je da fizičkom i pravnom licu koje traži pristup informaciji omogući pristup informaciji ili njenom dijelu koju posjeduje, osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom.

Član 24 ovog zakona predviđa da je organ dužan da da omogući pristup informaciji i na način na koji podnosilac zahtjeva opredijelio.

Član 37 ovog zakona propisuju da podnosilac zahtjeva snosi troškove postupka za pristup informaciji koji se odnose na stvarne troškove organa vlasti radi kopiranja, skeniranja i dostavljanja tražene informacije, u skladu sa propisom Vlade Crne Gore.

Polazeći od citiranih odredbi, odlučeno je da se pristup informaciji dozvoli na način kako je traženo zahtjevom, odnosno tako što tražene informacije dostaviti na email adresu podnosioca zahtjeva: spi@mans.co.me

Postupajući po zahtjevu utvrđeno je da troškovi postupka za tražene informacije ne prelaze iznos od 3,00 eura, promjenom člana 4 Uredbe o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama („Službeni list CG“, 066/16 od 20.10.2016 i 121/21 od 19.11.2021) podnosilac zahtjeva se iz razloga ekonomičnosti i srazmjernosti oslobađa plaćanja istih.

Polazeći od utvrđenog činjeničnog stanja i citiranih odredbi, direktor JU VSS „ Policijska akademija“ Danilovgrad, je odlučio kao u dispozitivu rješenja na osnovu čl.16. čl.24. čl.35 i čl 37 st.2 Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Osnov za donošenje rješenja je čl.34 stav 1 koji propisuje organ vlasti odlučuje rješenjem, kojim dozvoljava pristup traženoj informaciji ili njenom dijelu, odnosno ponovnu upotrebu informacija ili zahtjev odbija.

Žalba na rješenje ne odlaže izvršenje istog, shodno članu 40 Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Na osnovu iloženog, odlučeno je kao u dispozitivu ovog rješenja.

PRAVNA POUKA: Protiv ovog Rješenja može se izjaviti žalba Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodnom pristupu informacijama preko ovog organa u roku od 15 dana od dana prijema istog.

Obradio: Mirko Durašević *Mirko*
Dostavljeno:
- Pravnoj službi
- Podnosiocu zahtjeva; a/a

DIREKTOR

Nenad Vojinović *Nenad Vojinović*

- Navede vrste organa i lica koja su zaposlena u školi,
- Objasni pravila kućnog reda u školi,
- Navede prava, dužnosti i vrste odgovornosti učenika koja su propisana zakonom,
- Objasni pojam i vrste konflikata,
- Opiše karakteristike i načine manifestovanja nasilničkog ponašanja djeteta,
- Demonstrira različite stilove i tehnike rješavanja konfliktnih situacija, na konkretnom primjeru,
- Primijeni principe asertivne komunikacije na konkretnom primjeru.

CILJNA GRUPA

- Zaštitari imovine i lica u školama

BROJ POLAZNIKA U GRUPI

Broj polaznika po grupi - do 50 polaznika

- broj grupa - prema potrebi

USLOVI ZA POHAĐANJE PROGRAMA OBUKE

- Zaštitari imovine i lica zaposleni u Ministarstvu prosvjete nauke i inovacija .

NASTAVNE METODE

- predavanje
- prezentacija
- diskusija
- demonstracija
- simulacija
- studija slučaja
- igra uloga

NASTAVNA SREDSTVA

- Laptop, kompjuteri, LCD projektor, bijela tabla, smart tabla, flip-čart;
- start pištolj sa adekvatnom municijom, zaštitna oprema za korišćenje simulacionog oružja i municije;
- vozila
- službena palica, sredstva za vezivanje;
- radio veza;
- ručni sprej sa nadražujućim dejstvom;
- ;evidencije koje se vode u školama;
- priručnik.

PREDAVAČI

- nastavnici i nastavnici praktične nastave sa Policijske akademije,
- spoljnji saradnici iz predmetne oblasti.
- Pedagozi ili andragozi

Izveštaj o primjeni ovlašćenja	16
PREGLED PRINCIPA, STANDARDA I NAJVAŽNIJIH PRAVNIH PROPISA U RADU SA DJECOM U SUKOBU SA ZAKONOM	17
Uvod	17
Vodeći principi	17
Međunarodni standardi ljudskih prava – kratak pregled	18
Nacionalni standardi – kratak pregled	18
Karakteristike maloljetničkog krivičnog postupka.....	18
Način postupanja prema maloljetnicima	19
Postupanje službenika policije	19
Postupanje sa žrtvama krivičnog djela	20
KRIVIČNE SANKCIJE PREMA MALOLJETNICIMA U KRIVIČNOM POSTUPKU	20
Alternativna mjera - Opomena	21
Vaspitni nalozi.....	21
Krivične sankcije -Vaspitne mjere	22
Maloljetnički zatvor.....	22
PREKRŠAJNO (MALOLJETNIČKO) PRAVO	22
Odredbe o maloljetnicima	23
PORODIČNO ZAKONODAVSTVO	24
Prava djeteta shodno Porodičnom zakonodavstvu	25
VRSTE I NADLEŽNOSTI ORGANA I LICA KOJA SU ZAPOSLENA U ŠKOLI	26
Ostvarivanje obrazovanja i vaspitanja.....	26
Jednakost	26
Zabrana nasilja i diskriminacije.....	26
Obavljanje obrazovno-vaspitnog rada	26
Direktor.....	27
Pomoćnik direktora	27
Stručni organi u školi.....	27
Sastav stručnih organa	27
Prava, obaveze i odgovornosti učenika prema zakonskim odredbama	28
Prava učenika.....	28
Dužnosti učenika	28
POJAM I VRSTE KONFLIKTA	29

TRAJANJE PROGRAMA OBUKE

Fond časova

- Teorijski – 9 časova
- Praktični – 5 časova

Ukupno 14 časova – dva radna dana

MJESTO REALIZACIJE PROGRAMA OBUKE

JU VSŠ „Policajska akademija“ Danilovgrad

VRIJEME REALIZACIJE PROGRAMA OBUKE

- Oktobar, 2025.god.

PRAĆENJE RADA POLAZNIKA I PROVJERA ZNANJA

- postavljanje pitanja
- povratna informacija nakon demonstracije vještine

USLOVI ZA ZAVRŠETAK PROGRAMA OBUKE

Polaznik je uspješno savladao obuku ukoliko je redovno pohađao istu.

DOKUMENT KOJI SE DOBIJA PO ZAVRŠETKU PROGRAMA OBUKE

- Uvjerenje o završenoj obuci sa Policijske akademije,

PREDLAGAČ PROGRAMA OBUKE

JU VSŠ „Policajska akademija“ Danilovgrad

NAZIV INSTITUCIJE KOJA JE NOSILAC PROGRAMA OBUKE

JU VSŠ „Policajska akademija“ Danilovgrad

TROŠKOVI PROGRAMA OBUKE

Troškovi smještaja, ishrane i organizovanja obuke odrediće se prema Odluci o visini cijena usluga Policijske akademije.

RADNA GRUPA ZA IZRADU PROGRAMA OBUKE

Program stručne obuke predložili predavači i instruktori sa Policijske akademije.

Pojam konflikta	29
Uzroci konflikta.....	29
Vrste konflikta	30
Funkcija konflikta.....	31
Strategije rješavanja konflikata	31
OSNOVNI POJAM NASILJA, ŠKOLSKOG I VRŠNJAČKOG NASILJA	32
Karakteristike i način manifestovanja nasilničkog ponašanja djeteta koje sprovodi nasilje i potencijalne žrtve nasilja	33
Posledice vršnjačkog nasilja.....	36
Uticaj sociopsiholoških, demografskih i drugih faktora na pojavu nasilništva.....	37
Nasilje nad djecom	38
Vrste nasilja	38
Uticaj različitih subjekata i činilaca u školi na nasilje.....	39
Nasilje kao grupni fenomen.....	39
Kontrola nasilja u situacijama masovnog okupljanja učenika.....	40
Uspostavljanje kontrole i preventivno djelovanje mjere u postupcima prevencije i rješavanja konflikata	40
Značaj evidentiranja konflikta koji ukazuje na elemente nasilja i neprimjerenog ponašanja ..	42
Procedura obavještanja nadređenih lica u školi i nadležnih institucija u slučaju konflikta koji ukazuju na elemente nasilja u školi	43
Procedura i koraci u slučajevima vršnjačkog nasilja.....	43
Obavještenje	43
Evidencija i obavještenje u slučaju vandalizma u školi	44
Tim za zaštitu djece od nasilja i vandalizma	44
Saradnja sa drugim relevantnim subjektima.....	44

Nastavni plan

DANI	TEMA	T	P	Σ	REALIZATORI	MJESTO REALIZACIJE	NASTAVNA SREDSTVA
I dan	Uvodne napomene, upoznavanje polaznika sa planom obuke	1		7	Domaćin obuke Nastavnici i nastavnici praktične nastave sa PA, spoljnji saradnici Mladen Bulatović 7 časova	- učionica - učionica -poligon praktične obuke	Pismeni test kompjuter, LCD projektor, pisani materijali
	<ul style="list-style-type: none"> Ovlašćenja i dužnosti u vršenju poslova zaštite imovine i lica <ul style="list-style-type: none"> -legitimisanje -davanje upozorenja - sredstva prinude Osvrt na primjenu ovlašćenja u školama 	2					
	Upotreba sredstava prinude: <ul style="list-style-type: none"> Fizička snaga, palica, sredstava za vezivanje, biber sprej... Postupci lica fizičkog obezbeđenja u različitim situacijama ugroženosti lica i imovine 	1	3				
	<ul style="list-style-type: none"> Postupak nakon upotrebe sredstava prinude (primjene ovlašćenja) postupak sa zadržanim licima 	1					
II dan	<ul style="list-style-type: none"> Maloljetničko krivično, prekršajno i porodično pravo 	1		7	Slavko Milić 3 časa Nastavnici i nastavnici praktične nastave sa PA, spoljnji saradnici Angelina Bajčeta 4 časa	- učionica	kompjuter, LCD projektor, pisani materijali
	<ul style="list-style-type: none"> Postupanje prema maloljetnim licima 	1	1				
	<ul style="list-style-type: none"> Prava, obaveze i odgovornosti učenika prema zakonskim odredbama Nadležnosti organa i lica koja su zaposlena u školi 	1					
	<ul style="list-style-type: none"> Vrste nasilja i diskriminacije u školi, načini njihovog ispoljavanja 	1					
	<ul style="list-style-type: none"> Preventivne mjere u postupcima prevencije i rješavanja konflikata koji ukazuju na elemente nasilja između učenika i učenika i drugih lica u školskom prostoru Postupci po učinjenom nasilju i vandalizmu 	1	1				

I PRIMJENA OVLAŠĆENJA ZAŠTITARA U ŠKOLAMA

Ovlašćenja u vršenju poslova zaštite

Radi vršenja poslova zaštite lice koje vrši poslove zaštite ovlašćeno je da:

- 1) utvrdi identitet lica;
- 2) daje upozorenja;
- 3) izdaje naređenja;
- 4) zaustavi i izvrši pregled lica, predmeta, vozila i plovila;
- 5) privremeno oduzme predmete;
- 6) zadrži lice zatečeno u izvršenju krivičnog djela i prekršaja;
- 7) obezbijedi mjesto događaja;
- 8) upotrijebi sredstva prinude.

Načela primjene ovlašćenja

U primjeni ovlašćenja lice koje vrši poslove zaštite dužno je da poštuje dostojanstvo, ugled i čast svakog lica i osnovna ljudska prava i slobode.

Primjena ovlašćenja mora biti srazmjerna potrebi zbog koje se preduzima.

Primjena ovlašćenja ne smije izazvati štetne posljedice veće od onih koje bi nastupile da ovlašćenje nije primijenjeno.

Granice primjene ovlašćenja

Lice koje vrši poslove zaštite primjenjuje ovlašćenja unutar i oko šticeenog objekta, u granicama šticeenog prostora i oko šticeenog lica.

Lice koje vrši poslove zaštite dužno je da postupi po naređenju policijskog službenika.

Lice koje vrši poslove zaštite dužno je da odmah obavijesti policiju o činjenicama koje ukazuju na vršenje krivičnog djela, na učinioca krivičnog djela ili na predmete koji su u vezi sa krivičnim djelom ili su nastali izvršenjem krivičnog djela ili prekršaja sa elementima nasilja.

Utvrđivanje identiteta lica LEGITIMISANJEM

- Objasniti pojam legitimisanja
- Navesti osnov za legitimisanje
- Objasniti taktiku postupanja pri vršenju legitimisanja
- Demonstrirati pravilan postupak legitimisanja jednog ili više lica na otvorenom-zatvorenom prostoru, sumnjivih lica.

LEGITIMISANJE je službena radnja koju preduzimaju lica koja vrše poslove fizičke zaštite radi utvrđivanja identiteta lica.

Legitimisanje se vrši **neposrednim usmenim obraćanjem** licu koje treba legitimisati sa zahtjevom da pokaže i preda na uvid, ličnu kartu ili drugu javnu ispravu sa fotografijom

Izuzetno se može identitet utvrditi i pomoću drugih isprava koje posjeduju fotografiju i podatke lica a da je isprava izdata od nadležnog organa.

NAČIN REALIZACIJE PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA

Program stručnog usavršavanja će se realizovati kroz teorijsku i praktičnu nastavu.

Nastava se zasniva na androgoškom modelu učenja odraslih-usmjerena je na polaznika. Aktivnosti se oslanjaju na iskustva polaznika.

Kroz teorijski dio nastave polaznici će se obnoviti stečena znanja u primjeni ovlašćenja i sredstava prinude u odnosu na Zakon o zaštiti imovine i lica, upoznati se sa ograničenjima definisanim krivičnim, prekršajnim i porodičnim zakonima u odnosu na postupanje prema djeci i maloljetnim licima i steći neophodna znanja o specifičnostima, organizaciji rada u školama, nadležnostima zaposlenih lica u školama i pravima i odgovornostima učenika.

Praktična nastava će se realizovati kroz demonstraciju upotrebe sredstava prinude i primjene ovlašćenja kao i kroz studije slučaja u cilju rješavanja konfliktnih situacija u školama.

Za vrijeme trajanja obuke polaznici će biti u mogućnosti da koriste sve dostupne sadržaje na Policijskoj akademiji (tehnička sredstva, biblioteku i prostore za rekreaciju).

Plan pripremili:

**rukovodilac Sektora stručnog osposobljavanja
i specijalističkog usavršavanja
mr Žarko Mrdović**

**savjetnica za unifikaciju i standardizaciju nastave
Angelina Bajčeta**

Ovlašćenje za utvrđivanje identiteta lica primjenjuje se prema nepoznatom licu

Lice koje vrši poslove zaštite utvrđuje identitet lica koje:

- ulazi ili izlazi iz šticeenog objekta ili šticeenog prostora;
- se zatekne u šticeenom objektu ili šticeenom prostoru;
- se zatekne u izvršenju krivičnog djela ili prekršaja na području šticeenog objekta ili šticeenog prostora;
- može ugroziti život i bezbjednost šticeenog lica.

Lice koje vrši poslove zaštite, pri preduzimanju službenih radnji, dužno je da se legitimiše, osim u slučaju kada to nije moguće .

Lica koja vrše poslove fizičke zaštite dužan je da upozna lice sa razlozima utvrđivanja njegovog identiteta.

Utvrdivanje identiteta lica vrši se uvidom u ličnu kartu ili u drugu javnu ispravu sa fotografijom.

Lica koja vrše poslove fizičke zaštite će u upisnik unijeti podatke o licu čiji se identitet utvrđuje, a zatim mu vratiti ispravu i izdati propusnicu za ulazak u objekat ili prostor koji se štiti.

OSNOVNE ISPRAVE ZA UTVRĐIVANJE IDENTITETA

Osnovne isprave za utvrđivanje identiteta su:

LIČNA KARTA - je javna isprava kojom se dokazuje identitet i pravo je i dužnost svakog lica starijeg od 18 godina da je ima.

Sa **ličnom kartom**, kao javnom ispravom kojom se dokazuje identitet **su izjednačene: službena legitimacija OPS-a MUP-a, vojna legitimacija i lična karta za strance.**

PUTNA ISPRAVA - služi kao dokaz imaoocu identiteta i državljanstva kad je u inostranstvu
Pored navedenih isprava može se utvrditi identitet licu i na osnovu:

lične karte za strance, službene lične karte, konzularne lične karte ili diplomatske lične karte, služb.legitimacija inspekcijskih službi, vojna knjižica, vozačka dozvola, studentski indeks, legitimacija zatvorskih policajaca, pomorska knjižica-matrikula.

Lica koja vrše poslove fizičke zaštite prilikom utvrđivanja identiteta lica vršeći uvid u ispravu, utvrđuju: **ispravnost, vjerodostojnost i važnost određene isprave.**

Kada lice treba lišiti slobode ili zadržati, (shodno zakonskim rešenjima) lica koja vrše poslove fizičke zaštite kod sebe zadržavaju njegovu ispravu na osnovu koje je utvrdio identitet, do predaje lica nadležnom organu.

TAKTIKA POSTUPANJA PRILIKOM LEGITIMISANJA

PRIJE LEGITIMISANJA LICA NEOPHODNO JE IZVRŠITI PROCJENU:

- Povod za legitimisanje
- broj lica
- njihovo držanje
- odnos fizičke snage
- da li su naoružana
- procjena psihičkog stanja lica (alkoholisano, drogirano, duševno abnormalno...)
- da li se realno može očekivati otpor lica
- mjesto gdje se vrši legitimisanje (otvoren-zatvoren prostor, javni skup ...)
- vrijeme legitimisanja (dan-noć)
- da li u blizini ima lica koja bi vam mogla pružiti pomoć ako treba

D a v a n j e u p o z o r e n j a

Ovo je jedno od ovlašćenja, koje primenjuju lica koja vrše poslove fizičke zaštite, u izvršenju zakonom utvrđenih zadataka.

Lice koje vrši poslove zaštite upozorava lice koje svojim ponašanjem, djelovanjem ili propuštanjem radnje može da dovede u opasnost svoju bezbjednost ili bezbjednost štićenog lica, bezbjednost imovine i naruši red i mir u štićenom objektu i granicama štićenog prostora.

- otklanjanja opasnosti po život i bezbjednost štićenog lica;
- otklanjanja opasnosti za štićeni objekat;
- sprječavanja izvršenja krivičnog djela i prekršaja, hvatanja njihovih izvršilaca i obezbjeđenja tragova koji mogu poslužiti kao dokaz;
- održavanja reda i mira i uspostavljanja narušenog reda i mira u štićenom objektu ili prostoru;
- sprječavanja pristupa ili zadržavanja u štićenom objektu i granicama štićenog prostora.

Upozorenje se daje usmeno, pokretima ruku i tijela, svjetlosnim ili zvučnim signalima, isticanjem znakova, pisanih upozorenja i zabrana.

Upozorenje mora biti dato na jasan i nedvosmislen način.

Izdavanje naređenja

Lice koje vrši poslove zaštite će izdati naređenje:

- ako lice iz člana 41 stav 1 ovog zakona ne postupi po datom upozorenju;
- radi odbijanja fizičkog napada ili napada uz upotrebu oružja usmjerenog prema štićenom licu ili štićenom objektu;
- radi sprječavanja neovlašćenog ulaska u štićeni objekat;
- radi udaljavanja lica iz štićenog objekta.

Naređenje se izdaje usmeno, na jasan i nedvosmislen način.

Kada se izdaje usmeno – riječima, ona se izdaju:

- kratko,
- jasno,
- povišenim tonom, uz prizvuk – atribut sile („ili ću upotrijebiti sredstva prinude“)

Zaustavljanje i pregled lica, predmeta, vozila i plovila

Lice koje vrši poslove zaštite može da zaustavi i izvrši pregled lica i predmeta koje lice nosi sa sobom kad ulazi ili izlazi iz šticeenog objekta ili šticeenog prostora, vozila ili plovila koje ulazi ili izlazi iz šticeenog objekta ili šticeenog prostora, kao i lica koje može ugroziti život i bezbjednost šticeenog lica.

Pregled lica mora da vrši lice koje je istog pola kao lice koje pregleda.

Pregledom vozila i plovila smatra se pregled otvorenih i zatvorenih prostora prevoznog sredstva i predmeta koji se prevoze.

Pregled lica, predmeta, vozila i plovila može da se vrši uz upotrebu tehničkih sredstava.

Privremeno oduzimanje predmeta

Lice koje vrši poslove zaštite može privremeno oduzeti oružje ili predmete pogodne za napad, odnosno predmete koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom ili prekršajnom postupku.

Predmete iz stava 1 ovog člana lice koje vrši poslove zaštite će predati policijskom službeniku odmah po njegovom dolasku na mjesto događaja.

Zadržavanje lica zatečenog u izvršenju krivičnog djela i prekršaja

Lice koje vrši poslove zaštite će do dolaska policijskog službenika zadržati lice koje je zatečeno u vršenju krivičnog djela ili prekršaja u šticeenom objektu ili šticeenom prostoru ili oko šticeenog lica, ali ne duže od dva časa.

Lice koje vrši poslove zaštite će izvršiti pregled zadržanog lica, radi otkrivanja oružja ili predmeta pogodnih za napad, odnosno predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom ili prekršajnom postupku.

Obezbjeđenje mjesta događaja

Kad u šticeenom objektu dođe do izvršenja krivičnog djela ili prekršaja u vezi sa kojim je potrebno izvršiti uviđaj, utvrditi ili razjasniti činjenice u vezi izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, lice koje vrši poslove zaštite će obezbijediti mjesto događaja.

Lice koje vrši poslove zaštite će zadržati lice kome ne može utvrditi identitet ako to lice može dati obavještenja vezana za otkrivanje krivičnog djela ili prekršaja.

Zadržavanje iz stava 2 traje do dolaska policijskog službenika, ali ne duže od dva časa.

O zadržavanju iz stava 2 i razlozima zadržavanja, lice koje vrši poslove zaštite će, bez odlaganja, obavijestiti policiju.

Upotreba sredstava prinude

Smjernice za primjenu sile su sljedeće: pri sprovođenju zakona ne smije se primijeniti sila veća od apsolutno nužne za postizanje legitimnog cilja. Osnovni principi za primjenu sile su zakonitost, nužnost i proporcionalnost.

Lice koje vrši poslove zaštite će upotrijebiti sredstva prinude samo ako se na drugi način ne može zaštititi štićeno lice i štićeni objekat.

Lice koje vrši poslove zaštite će upotrijebiti sredstvo prinude tako da se zaštita štićenog lica i štićenog objekta obavi srazmjerno opasnosti koju treba otkloniti i sa najmanje štetnih posljedica po lice protiv koga se sredstvo prinude upotrebljava.

Lice koje vrši poslove zaštite će, ako je to u datoj situaciji moguće, prije upotrebe sredstva prinude, na to upozoriti lice prema kome sredstvo prinude namjerava da upotrijebi.

Sredstva prinude koja može shodno važećim zakonskim aktima da upotrijebe lica koja vrše poslove fizičke zaštite su:

- 1) fizička snaga;
- 2) ručni sprej sa nadražujućim dejstvom;
- 3) palica;
- 4) sredstva za vezivanje;
- 5) posebno dresirani pas; i
- 6) vatreno oružje

Prilikom upotrebe sredstava prinude mora se voditi računa da se može upotrijebiti samo ono sredstvo prinude za koje su ispunjeni zakonski uslovi, a ukoliko se procijeni da se blažim sredstvom prinude od onog za koje su ispunjeni zakonski uslovi, može obezbijediti izvršenje službenog zadatka i koje ostavlja blaže posledice po lice prema kome se primjenjuje, lica koja vrše poslove fizičke zaštite će to sredstvo prinude i primijeniti.

Lice koje vrši poslove fizičke zaštite će prestati sa upotrebom sredstava prinude, nakon savladavanja otpora lica koje vrši napad na njega, lica, prostor ili objekat koji se štiti.

Fizička snaga

Upotrebom fizičke snage smatra se upotreba različitih zahvata borilačkih vještina ili njima sličnih postupaka na tijelu drugog lica, kojima je cilj odbijanje napada ili savlađivanje otpora usmjerenog prema štićenom licu ili štićenom objektu.

Fizička snaga upotrebljava se na način da se prouzokuje što manje štetnih posljedica.

Napadom se smatra svaka radnja koju lice preduzima da se štićeno lice povrijedi ili liši života, da nasilno uđe u štićeni objekat ili štićeni prostor ili da lice koje vrši poslove zaštite omete u vršenju poslova.

Otporom se smatra svako suprostavljanje koje se može vršiti oglašavanjem ili zauzimanjem klečećeg, sjedećeg, ležećeg ili sličnog položaja (pasivni otpor) ili zaklanjanjem ili držanjem za lice ili predmet, otimanjem, stavljanjem u izgled da će se lice napasti ili preduzimanjem slične radnje (aktivni otpor).

Fizička snaga upotrebljava se u skladu sa pravilima vještine samoodbrane, a sa upotrebom se prestaje čim prestane napad ili otpor lica prema kojem je upotrijebljena.

Osnovna dužnost lica koje vrši poslove fizičke zaštite je da suzbije napad na fizički integritet ili imovinu lica koje štiti, objekat i spriječi ulazak neovlašćenih ili sumnjivih lica u prostor ili objekat, odnosno udalji ta lica sa prostora ili iz objekta, kao i prilikom lišavanja slobode lica zatečenog u izvršenju krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti ukoliko isti pruža otpor.

Nažalost, neophodan dio ove dužnosti je i primjena sile kada je to potrebno. Zakon reguliše primjenu sile: može se primijenjivati samo kada je nužno i mora da bude primijenjena **u razumnoj meri i u proporciji** sa izraženom prijetnjom.

Zakoni u demokratskom društvu zahtijevaju da ovlašćena lica budu odgovorni za svoje postupke prilikom primjene sile kao i da moraju imati opravdanje za svoje postupke.

Zabranjeno je licu nanositi udarce otvorenom šakom, jer to potcjenjuje i omalovažava čovjeka, kao i čupanje za uši, nos, brkove kao i udarci u predjelu glave i genitalija na koji bi se način lica usmrtilo ili trajno fizički onesposobilo.

Ručni sprej sa nadražujućim dejstvom

Ručni sprej sa nadražujućim dejstvom je hemijsko sredstvo za privremeno onesposobljavanje koje po prestanku dejstva ne ostavlja trajne posljedice na psihofizičko i opšte zdravstveno stanje lica.

Ručni sprej sa nadražujućim dejstvom može se upotrijebiti ako su ispunjeni uslovi za upotrebu fizičke snage, osim u slučajevima savladavanja pasivnog otpora.

Upotreba službene palice

Lice koje vrši poslove zaštite će upotrijebiti palicu ako je upotreba fizičke snage bezuspješna ili ne garantuje uspjeh.

Lice koje vrši poslove zaštite ne smije upotrijebiti palicu u predjelu glave, vrata, kičmenog stuba, grudnog koša, trbušnog zida, genitalija i zglobova lica, osim kao krajnju mjeru.

Prema licima mlađim od 14 godina života, očigledno bolesnim i iznemoglim licima, licima sa teškim invaliditetom i ženama čija je trudnoća vidljiva, palica se može upotrijebiti samo ako neko od tih lica vatrenim oružjem, oruđem ili drugim opasnim predmetom ugrožava život drugog lica.

Lice koje vrši poslove zaštite ne smije upotrijebiti palicu u predjelu glave, vrata, kičmenog stuba, grudnog koša, trbušnog zida, genitalija i zglobova lica, osim kao krajnju mjeru.

Prema licima mlađim od 14 godina, očigledno bolesnim i iznemoglim licima, licima sa teškim invaliditetom i ženama čija je trudnoća vidljiva, palica se može upotrijebiti samo ako neko od tih lica vatrenim oružjem, oruđem ili drugim opasnim predmetom ugrožava život drugog lica.

Upotreba palice

Prilikom upotrebe palice prema licu, u zakonski propisanim slučajevima, treba je upotrebljavati tako da ona sklizne niz tijelo (da očese) lica prema kojem se upotrebljava jer se tako postiže veći efekat a izbjegava se mogućnost povrede lica. Ciljne tačke na tijelu za upotrebu palice su ruke iznad laktova i noge iznad koljena.

Primjer: lica koja vrše poslove fizičke zaštite upotrebljavaju palicu prema licu koje ga je neposredno fizički napalo. Čim lice prestane sa napadom i ova lica su dužna da odmah prestanu sa upotrebom konkretnog sredstva prinude.

Ciljna mjesta

Udarci u centar mase nogu i tijela stvaraju talase šoka.

Zone udaraca

Da bi se povećalo dejstvo udarca na tijelo, lica koje vrše poslove fizičke zaštite treba da shvate značaj upotrebe palice. Udarci se primenjuju na ciljna mesta i to poslednjim dijelom palice u dužini od 6-7 centimetara od kraja palice.

Tehnika upotrebe palice osmišljena je da 90% vremena bude uspešna, u 90% situacija sa kojima se lica koje vrše poslove fizičke zaštite susreće. Ništa ne funkcionise 100% vremena, tako da ne treba odustati od dobre tehnike samo zato što u nekim situacijama nije funkcionisala.

Borbeni položaj

Borbeni položaj osmišljen je da poveća domet palice, dok istovremeno lice koje vrši poslove fizičke zaštite pruža najbolji odbrambeni položaj. Položaj šalje jaku i jasnu poruku osumnjičenom da je lice koje vrši poslove fizičke zaštite spremno za eventualni napad. Sljedeće treba zapamtiti:

1. Položaj stopala je isti kao i kod položaja za intervju.
2. Stopala su malo više raširena a položaj za nadgledanje je malo dublji.
3. Slabija ruka je u nivou očiju sa laktom blago savijenim, i tako štiti gornji deo tijela.
4. Jača ruka čvrsto drži palicu.
5. Palica se drži u nivou brade.
6. Ako je palica odložena, stavlja se na rame jače ruke.

Za sve vrijeme upotrebe palice slabija ruka se drži u nivou očiju da tako štiti lice koje vrši poslove fizičke zaštite

Upotreba sredstava za vezivanje

Vezivanje lica može se koristiti u cilju obezbeđenja izvršavanja određenih službenih radnji, u zakonu propisanim slučajevima, (**Lišenje slobode lica zatečenog u izvršenju krivičnog djela Član 265. Zakonika o krivičnom postupku**

Lice zatečeno pri izvršenju krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti može svako lišiti slobode. Lice lišeno slobode se mora odmah predati istražnom sudiji ili policiji, a ako se to ne može učiniti, mora se odmah obavijestiti jedan od tih organa).

Zakonski osnov

Upotrebom sredstava za vezivanje smatra se upotreba lisica, plastične zatege i drugih za to namjenjenih sredstva.

Lice koje vrši poslove zaštite će upotrijebiti sredstva za vezivanje radi:

- 1) sprječavanja otpora lica ili odbijanja napada usmjerenog na njega;
- 2) sprječavanja bjekstva lica;
- 3) onemogućavanja samopovređivanja ili povređivanja drugog lica.

Sredstva za vezivanje upotrebljavaju se na način da se ruke lica vezuju, po pravilu, iza leđa.

Prema licima mlađim od 14 godina, očigledno bolesnim i iznemoglim licima, licima sa teškim invaliditetom i ženama čija je trudnoća vidljiva, sredstava za vezivanje se može upotrijebiti samo ako neko od tih lica vatrenim oružjem, oruđem ili drugim opasnim predmetom ugrožava život drugog lica.

Osnovna sredstva za vezivanje su :

1. službene lisice
2. plastične trake za jednokratno vezivanje

Ukoliko nastupaju dva lica koji vrše poslove fizičke zaštite će se uvijek dogovoriti ko će koju radnju od njih da preuzima. Jedan od njih će da vrši vezivanje lica (koji bolje vlada borbilačkim vještinama ili je fizički jači) dok će drugi držati pod nadzorom lice koje se vezuje i pružati zaštitu svom kolegi koji vrši vezivanje.

Postupak

Lica koja vrše poslove fizičke zaštite će:

1. Upotrebljavati samo propisana sredstva za vezivanje.
2. Stavljati lisice na zglobove lica isključivo iza njegovih leđa.
3. Okrenuti bravicu za ključ nagore prema ramenima i glavi lica (ukoliko okolnosti to dozvole).
4. Dva puta zaključati lisice da bi se spriječilo suprotstavljanje vezanog lica i provjeriti da ga lisice ne stežu.
5. Provjeriti da li lisice čvrsto naliježu na ruke osumnjičenog ali da ga ne povrijeđuju.
6. Provjeriti da lisice nijesu jako stegnute jer mogu da izazovu fizičku nelagodnost.
7. Skinuti lisice po stizanju na bezbjedno mjesto.

Upotrebite neko drugo sredstvo za vezivanje ukoliko osumnjičeni ima previše male zglobove ili šake.

Nošenje i vađenje lisica

Nošenje i vađenje lisica moraju postati prirodni pokreti za lica koja vrše poslove fizičke zaštite .

Kada je lice koje vrši poslove fizičke zaštite odlučilo da stavi lisice, mora **pogled** zadržati na osobi, a ne na liscama.

1. Nošenje i pripremanje lisica

Kada su lisice u futrolu, one su "odložene". Gledajući na lisice kojima je lopatica okrenuta nadolje, zatvorite lopaticu sve dok se bar tri reze ne pojave na vrhu. Ovo će omogućiti jednostavnije odlaganje lisica.

2. Pravilno hvatanje

Lisice treba čvrsto držati. Držite lisice sa jednim krajem okrenutim na gore dok drugi kraj slobodno visi. Dok lopatica na gornjoj lisici štrči napolje, obuhvatite rukom tijelo te lisice tako da vaša ruka ne sprečava slobodno kretanje lopatice. Stisak/zahvat mora da bude čvrst i ne smije popustiti dok drugu lisicu ne stavite na drugu ruku osumnjičenog.

3. Postavljanje

Uz rijetke izuzetke (veoma niski ili veoma visoki ljudi), par standardnih lisica čvrsto će leći na zglobove.

1. Lisice se stavljaju na zglobove, ne na podlakticu. Najbolje je staviti ih na uski dio između šake i ispupčene zglobne kosti.
2. Namjestite lopaticu na bilo koju stranu zgloba okretanjem nadolje.
3. Vršite konstantan pritisak dok se lisica ne okrene oko zgloba i zatvori na drugoj strani.

Upotreba posebno dresiranog psa

U vršenju poslova zaštite može se upotrijebiti posebno dresiran pas uz nadzor lica koje vrši poslove zaštite i uz upotrebu zaštitne korpe.

Prostor koji se štiti uz upotrebu posebno dresiranog psa mora biti jasno označen. Posebno dresiran pas se može koristiti za zaštitu šticećenog objekata i u granicama šticećenog prostora.

Posebno dresiran pas se može upotrijebiti kad su ispunjeni uslovi za upotrebu:

- 1) fizičke snage i palice i
- 2) vatrenog oružja.

U slučaju kada je ispunjen uslov za upotrebu vatrnog oružja posebno dresiran pas se može upotrijebiti i bez zaštitne korpe.

UPOTREBA VATRENOG ORUŽJA

Ovlašćenje lica koja vrše poslove fizičke zaštite je da se mora usredsrediti na suzbijanju napada na fizički integritet ili imovinu lica koje štiti, objekat ili stvari u transportu koje obezbeđuje.

Na licima koja vrše poslove fizičke zaštite leži velika odgovornost - da dužnost uvijek obavlja poštujući pravila bezbjednosti i da vodi računa da **svaka primjena sile bude zakonita, nužna i proporcionalna.**

Upotreba vatrenog oružja je jedno od najtežih sredstava prinude koje može da ostavi trajne posledice po lice prema kojem se se primjenjuje (smrt, trajna fizička oštećenja i sl.).

Pri upotrebi vatrenog oružja ne smiju se ugrožavati životi drugih ljudi.

Zakonski osnov za upotrebu vatrenog oružja

Lice koje vrši poslove zaštite može da upotrijebi vatreno oružje samo ako upotrebom drugih sredstava prinude ne može da se odbije istovremeni neskrivljeni napad kojim je ugrožen njegov život, život lica u šticećenom objektu ili šticećeni objekat.

Upotrebom vatrenog oružja smatra se upotreba vatrenog oružja radi zaštite života lica, koja su napadnuta od strane jednog ili više lica, a postoji neposredna opasnost po život napadnutog ili napadnutih.

Život ljudi nalazi se u neposrednoj opasnosti, ako su oni napadnuti

- na takav način ili
- takvim sredstvima koja predstavljaju opasnost po njihov život (oružjem, oruđem i sl.)
- ako je fizička snaga napadača takva ili
- broj napadača toliki da se život napadnutog ne može odbraniti na drugi način –bez upotrebe vatrenog oružja.

Upotreba vatrenog oružja radi odbijanja istovremenog ili neposredno predstojećeg protiv pravnog napada kojim se ugrožava život lica koji vrši poslove fizičke zaštite :

Upotrebom vatrenog oružja radi odbijanja od sebe neposrednog napada kojim se ugrožava njegov život smatra se upotreba vatrenog oružja radi odbijanja napada

- vatrenim oružjem
- opasnim oruđem
- drugim predmetom kojim se ugrožava život
- napada od strane dva ili više lica
- napada na mjestu i u vrijeme kada se ne može očekivati pomoć.

Zašto je lice koje vrši poslove fizičke zaštite naoružano

RAZLOG ZBOG KOGA NOSI VATRENO ORUŽJE JE DA BI IMAO SREDSTVO KOJIM ĆE ZAŠTITI I SEBE I DRUGE. Oružje ni u kom slučaju ne treba primjenjivati da bi se iskazala sila, komandovalo ili se nametnula moć. Službeno oružje potrebno je da bi lice koje vrši poslove fizičke zaštite uspješno sprovelo svoju najvažniju dužnost, ali je istovremeno neophodno da prethodno prođe odgovarajuću obuku i stekne vještinu rukovanja vatrenim oružjem.

NOŠENJE VATRENOG ORUŽJA JE VELIKA ODGOVORNOST. Za razliku od drugih sredstava koje lice koje vrši poslove fizičke zaštite koristi, *vatreno oružje, kada se pravilno upotrebljava, može da ostavi teške posledice po lice.* Svaka situacija u kojoj se upotrebljava vatreno oružje mora se smatrati potencijalno smrtonosnom.

Ovo nameće čvrsta ograničenja u pogledu opravdanosti vremena i načina upotrebe vatrenog oružja. Vatreno oružje se obično smatra "POSLEDNJIM SREDSTVOM" u primjeni sile, kada se sve ostale metode pokažu kao neprimjenljive u datoj situaciji.

Upozorenje

Lice koje vrši poslove fizičke zaštite treba da izda jasno upozorenje i da ostavi dovoljno vremena za postupanje po tom upozorenju .

Lice koje vrši poslove fizičke zaštite će prethodno prvi hitac ispaliti u vazduh(ukoliko se time neugrožava ničija bezbjednost) u cilju upozorenja licu da prestane sa napadom kojim se neposredno ugrožava život.

Ukoliko lice ne stane ni poslije ovoga, lice koje vrši poslove fizičke će upotrijebiti vatreno oružje, prvenstveno nanoseći što manje štetnih posledica po život lica.

Jedina situacija u kojoj je dozvoljena upotreba vatrenog oružja bez sprovođenja postupka upozorenja, jeste *kada odlaganje može dovesti do smrti ili teške povrede lica a ukoliko je odlaganje očito beskorisno ili neodgovarajuće u datim okolnostima.*

Postupak za vrijeme upotrebe vatrenog oružja

Ako je došlo do upotrebe vatrenog oružja, svaka upotreba mora biti u skladu sa pravilima i propisanim postupkom primene sile.

Lica koja vrše poslove fizičke zaštite imaju zadatak da nakon svakog ispaljenog metka ponovo procijene stepen prijetnje i da se pridržavaju pravila o primjeni minimalne sile proporcionalno iskazanoj prijetnji.

Prilikom upotrebe vatrenog oružja obavezno se vodi računa da ne dovede u opasnost životi nedužnih ljudi.

Čim prestanu razlozi za upotrebu vatrenog oružja, lice koje obavlja poslove fizičke zaštite je dužno da odmah prestane sa daljom upotrebom.

Nakon svakog slučaja primjene sile, lice koje obavlja poslove fizičke zaštite bez obzira na okolnosti, dužan je da opravda svoje postupke.

Razmatranje upotrebe smrtonosne sile prema licu

Upotrebu vatrenog oružja treba razmatrati samo kao krajnju nuždu. Lice koje obavlja poslove fizičke zaštite nekad ima samo nekoliko sekundi da odluči da li je postupak opravdan ili ne, prema tome, mora da bude upoznat sa svojim ovlaštenjima, a njegova reakcija treba da bude instinktivna. Takođe, on mora vršiti konstantnu procjenu situacije da bi mogao da predvidi posledice. Osnovna pitanja koja treba razmotriti pri primjeni smrtonosne sile su sledeća:

Upotrebiti druga dostupna sredstva.

Kada god je moguće, treba da primijeni druga sredstva (palicu itd) da bi izbegao čorsokak iz koga jedini izlaz predstavlja upotreba vatrenog oružja.

Pucajte da biste zaustavili osumnjičenog

Ukoliko je napadač zaustavljen nakon prvog ispaljenog metka, prestanite sa pucanjem i zaštitite osumnjičenog, a zatim mu pružite prvu pomoć (nije cilj ubiti ga).

Pregled

Posledice oklijevanja ili nereagovanja zbog neodgovarajuće obuke mogu da budu pogubne. Prema tome, lice koje vrši poslove fizičke zaštite mora pažljivo da razmisli o primjeni sile. On/ona mora sebe da zaštititi, kao i da poslove fizičke zaštite vrši bez nepotrebnog ugrožavanja ili oduzimanja života drugih lica. Odluka o primeni smrtonosne sile je najznačajnija odluka koju može da donese jedan čovjek , jer kada se okidač povuče nema povratka. Apsolutno odgovarajuća reakcija ne postoji.

Lice koje vrši poslove fizičke zaštite mora procijeniti svaku pojedinačnu situaciju prema okolnostima koje ga okružuju.

Lice koje vrši poslove fizičke zaštite, dužno je da kratko vatrerno oružje koje je zadužio, nosi u odgovarajućim koricama sa kopčom i ne smije biti spremno za trenutnu upotrebu.

II PREGLED PRINCIPA, STANDARDA I NAJVAŽNIJIH PRAVNIH PROPISA U RADU SA DJECOM U SUKOBU SA ZAKONOM

Uvod

Standardi za zaštitu djece koja učestvuju u krivičnom postupku, sa kojima će se vrlo često imati kontakta i Zaštitari imovine i lica u školama, podrazumijevaju i sa aspekta njihovog djelovanja poštovanje prava svakog djeteta da bude informisano o svojim pravima, obezbjeđivanje odgovarajućih načina za pristup pravdi i obavezu da djeca budu konsultovana i saslušana u postupcima koji ih uključuju ili se na njih odnose. To uključuje davanje odgovarajuće težine stavovima djece imajući u vidu njihovu zrelost i sve poteškoće u komunikaciji koje mogu imati, kako bi njihovo učešće u postupku u školi i van ustanove imalo smisla. Prema djeci se treba odnositi kao prema punim nosiocima prava i mora im se omogućiti da svoja prava ostvaruju na način koji uzima u obzir okolnosti slučaja, ali i njihovu sposobnost formiranja sopstvenih stavova.

Vodeći principi

Na osnovu međunarodnih i nacionalnih pravnih standarda, škole mogu u određenim situacijama pružati pomoć policiji, Centru za socijalni rad, tužilaštvima i sudovima u krivičnim postupcima koji uključuju maloljetne učinioce i djecu / maloljetna lica koja su žrtve ili svjedoci krivičnih djela. Svi učesnici u postupku dužni su da postupaju efikasno kako bi se postupak što prije završio, pa je pomoć škola, posebno stručnoj službi Ministarstva pravde¹ neophodna u svim fazama postupka. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku definiše određene principe koji treba da posluže kao osnov za rad svih stručnih lica koja rade s djecom u krivičnom postupku.

To su:

- Izbjegavati, u najvećoj mogućoj mjeri, lišavanje slobode maloljetnika
- Podsticati primjenu alternativnih mjera u postupanju prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom
- Davati prednost krivičnim sankcijama koje se ne izvršavaju u institucionalnim uslovima
- Obezbijediti zaštitu djece/maloljetnika od reviktimizacije.
- Dati poseban značaj obuci i specijalizaciji kroz multidisciplinarni pristup i institucionalnu saradnju Na osnovu nacionalnih i međunarodnih standarda, definisani su sljedeći opšti, vodeći principi:
- Osigurati da se prvenstveno uzima u obzir najbolji interes djeteta
- Garantovati pravičan i ravnopravan tretman svakom djetetu, bez ikakve diskriminacije
- Unaprijediti pravo djeteta da slobodno izrazi svoje stavove i da bude saslušano

¹ Institut stručnih službi uveden je Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni list CG“, br. 64/2011), koji je na snazi od 1. septembra 2012. godine, i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni list CG“, br. 1/18) od 4. januara 2018. godine, kao rezultat reforme pravosudnog sistema i unapređenja poštovanja dječjih prava i postupanja prema djeci u krivičnom postupku.

- Zaštititi svako dijete od zlostavljanja, iskorišćavanja i nasilja
- Odnositi se prema svakom djetetu sa saosjećanjem i uvažavajući njegovo dostojanstvo
- Poštovati zakonske garancije i zaštitne mjere u postupcima
- Obezbijediti uključivanje pitanja koja se tiču dječjih prava u sve faze postupka

Međunarodni standardi ljudskih prava – kratak pregled

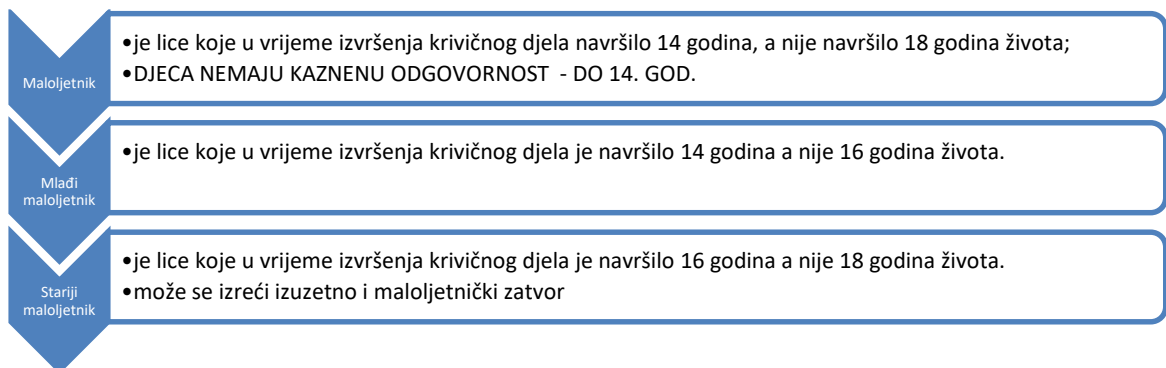
Podržavajući pravo djece na učešće u krivičnom postupku nacionalno zakonodavstvo nadovezuje se na principe sadržane u različitim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima, kao što su:

- Konvencija UN-a o pravima djeteta i opšti komentari 12 i 14²,
- Smjernice UN-a za prevenciju maloljetničke delinkvencije,
- Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode,
- Smjernice Savjeta Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta i Smjernice o pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela i drugi;

Svi ovi instrumenti postavljaju standarde za zaštitu djece koja su uključena u krivični postupak i osnova su za postizanje pravosuđa po mjeri djeteta.

Nacionalni standardi – kratak pregled

Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore uređuje se postupanje prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela, djetetu i maloljetniku (maloljetnom licu) kao učesniku u postupku, koje se zasniva na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica, vodeći računa o njihovoj zrelosti, stepenu razvoja, sposobnostima i ličnim svojstvima, kao i težini krivičnog djela, a u cilju njihove rehabilitacije i socijalne reintegracije.

Karakteristike maloljetničkog krivičnog postupka:

- Postupak prema maloljetniku je HITAN;
- Primjenjuje se i na punoljetna lica kojima se sudi za djela učinjena dok su bili maloljetni;

² Konvencija UN o pravima djeteta je usvojena 1989. godine, i prvi je međunarodni ugovor koji se bavi sveobuhvatnom zaštitom prava djeteta. Konvencija je uputstvo kako s djecom treba postupati i kako ih štiti, a posebni međunarodni organ UN-a Komitet za prava djeteta nadzire poštovanje Konvencije u državama koje su je ratifikovale.

- Maloljetniku se ne može suditi u odsustvu;
- Mora imati branioca-advokata....;
- Branilac maloljetnika može biti samo advokat;
- Maloljetnik mora imati branioca tokom prvog saslušanja, kao i tokom čitavog postupka;
- Branioca po službenoj dužnosti postavlja sud ili državni tužilac, i to, po pravilu po redosljedu sa spiska Advokatske komore, a iz reda advokata koji su stekli posebna znanja iz oblasti zaštite maloljetnika;
- Maloljetnik ili njegov zakonski zastupnik mogu sami angažovati branioca;
- Ukoliko to nije slučaj branilac po službenoj dužnosti ostaje do završetka postupka;
- Policijski službenici koji postupaju prema maloljetnicima su stekli posebna znanja iz oblasti zaštite prava maloljetnih lica (*policajac za maloljetnike*);
- Ostali policijski službenici koji dodju u kontakt sa maloljetnim licima, bilo da se oni pojavljuju u svojstvu učinilaca krivičnih djela ili prekršaja, odnosno u svojstvu oštećenih, dužni su da odmah o tome obavijeste policajca za maloljetnike, koji može dati instrukcije o daljem postupanju ili preuzeti dalji rad u predmetu;

Način postupanja prema maloljetnicima:

- Kada preduzimaju mjere i radnje prema maloljetnim licima, policijski službenici postupaju obazrivo, vodeći računa o zrelosti, drugim ličnim svojstvima i zaštiti privatnosti maloljetnih lica;
- Policijski službenici su dužni da se prema maloljetnicima ponašaju na način da zaštite njihovo dostojanstvo.
- Zaštititi privatnost maloljetnog lica (identitet i dr. podatke koji mogu otkriti identitet);
- Ovakvi podaci ne mogu biti objavljeni bez izričite dozvole sudije ili nadležnog tužioca koji postupa u predmetu;
- Radnje prema maloljetniku, po pravilu preduzima osoba istog pola;
- Sudija može, po službenoj dužnosti ili na predlog tužioca ili organa starateljstva, u cilju zaštite ličnosti maloljetnika postaviti punomoćnika iz reda advokata koji su stekli posebna znanja iz oblasti prava djeteta;

Postupanje službenika policije:

- Kada se pronađe maloljetnik za kojim je raspisana potjernica, policijski službenik je dužan da ga odmah preda nadležnom organu starateljstva opštine na čijem je području pronađen, ukoliko nije drugačije određeno u raspisanoj potjernici.
- Maloljetnik se poziva preko zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih okolnosti.
- Kad se prema maloljetniku izdaje naredba za dovođenje, po pravilu ovu mjeru sprovodi policajac za maloljetnike u civilnoj odjeći, vozilu bez policijskih oznaka i bez vezivanja, osim ako to zahtijevaju okolnosti izvršenja krivičnog djela.
- Poligrafsko testiranje vrši policijski službenik koji je za to stručno osposobljen i prije testiranja upoznaje lice koje ispituje sa pravom da se ne podvrgne testiranju;

- Poligrafsko testiranje se može sprovoditi samo na osnovu pisane saglasnosti lica, koju za maloljetnika daje njegov zakonski zastupnik;
- U slučaju kada je zakonski zastupnik mogući učinilac krivičnog djela na štetu maloljetnika, saglasnost za poligrafsko testiranje daje Centar za socijalni rad.
- Poligrafski ispitivač je dužan da prekine poligrafsko testiranje ako lice koje se ispituje povuče saglasnost za poligrafsko testiranje;
- Poligrafskom testiranju se ne smije podvrgnuti dijete (lice mlađe od 14 godina).
- Braniocu osumnjičenog i zakonskom zastupniku omogućuje se praćenje poligrafskog testiranja iz odvojene prostorije.
- Provjera identiteta za maloljetnika koji ne posjeduje ispravu sa fotografijom vrši se na osnovu vjerodostojnog iskaza njegovog zakonskog zastupnika. U tu svrhu zakonski zastupnik može se pozivati u službene prostorije policije.
- Provjera identiteta maloljetnika koji je stranac vrši se posredstvom diplomatskog predstavništva države porijekla, odnosno putem međunarodne policijske saradnje.
- Ako postoje zakonski uslovi za određivanje pritvora policijski službenik može lišiti slobode maloljetnika; Lice lišeno slobode se upoznaje sa svojim pravima - između ostalog i o pravu na branioca;
- Maloljetnik koji je lišen slobode se bez odlaganja sprovodi tužiocu za maloljetnike;
- Maloljetnika izuzetno, po odobrenju tužioca, može saslušati policajac za maloljetnike, uz pristanak maloljetnika i njegovog zakonskog zastupnika, a u **prisustvu branioca** i drugih stručnih lica (pedagog, psiholog, socijalni radnik...).

Postupanje sa žrtvama krivičnog djela:

U cilju posebne zaštite ličnosti maloljetnog lica prema kome je učinjeno krivično djelo, policijski službenici će:

- postupati hitno, obazrivo, vodeći računa o zrelosti i zaštiti privatnosti maloljetnog lica;
- se predstaviti maloljetnom licu i njegovom zakonskom zastupniku;
- upoznati maloljetno lice i njegovog zakonskog zastupnika o njihovim pravima i službama koje im stoje na raspolaganju, radi pružanja pomoći i/ili podrške;
- pozvati predstavnika organa starateljstva i obavijestiti ga o postojanju sumnje da je na štetu maloljetnog lica učinjeno krivično djelo.

KRIVIČNE SANKCIJE PREMA MALOLJETNICIMA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Prema maloljetnom učioniocu krivičnog djela, pod uslovima propisanim ovim zakonom, mogu se izreći alternativne mjere čija je svrha da se prema njemu ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi, a da se primjenom tih mjera utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela.

Alternativna mjera - Opomena:

- Određuje se pod uslovima i na način propisan članom 10 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku.

Službe maloljetničkog pravosuđa treba sistematski razvijati i koordinisati u cilju unaprjeđivanja i jačanja stručnosti, uključujući i metode i pristup koji primjenjuju!

Vaspitni nalozi

Vaspitni nalozi su:

- poravnanje sa oštećenim;
- redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao;
- uključivanje u određene sportske aktivnosti;
- obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada;
- plaćanje novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove;
- podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge;
- uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj odgovarajućoj organizaciji;
- pohađanje kurseva za stručno osposobljavanje ili priprema i polaganje ispita;
- uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima.

Krivične sankcije -Vaspitne mjere

Vaspitne mjere su:

- ***mjere upozorenja i usmjeravanja:***
 - sudski ukor,
 - posebne obaveze;
- ***mjere pojačanog nadzora:***
 - pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika,
 - pojačan nadzor u drugoj porodici,
 - pojačan nadzor od strane organa starateljstva,
 - pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi ili organizaciji za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika;
- ***institucionalne mjere:***
 - upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa,
 - upućivanje u ustanovu zavodskog tipa,
 - upućivanje u specijalizovanu ustanovu.

Posebne obaveze:

- izvinjenje oštećenom;
- naknadu štete radom maloljetnika;

- redovno pohađanje škole ili odlazak na posao;
- osposobljavanje za odgovarajuće zanimanje;
- plaćanje određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove;
- obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada;
- uključivanje u sportske aktivnosti;
- podvrgavanje odgovarajućem postupku ispitivanja ili odvikavanja od zavisnosti od upotrebe alkohola ili droga;
- uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj organizaciji;
- zabranu napuštanja mjesta prebivališta ili boravišta;
- uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima.

Maloljetnički zatvor

Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći starijem maloljetniku (16/18) koji je učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, kad zbog visokog stepena njegove krivice, vaspitne zapuštenosti, okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno, kao i prirode i težine krivičnog djela očigledno ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru;

Prema maloljetnicima se mogu izreći mjere pojačanog nadzora i mjere bezbjednosti pod određenim uslovima.

PREKRŠAJNO (MALOLJETNIČKO) PRAVO

Odredbe o maloljetnicima

Ovim zakonom uređuju se: pojam prekršaja, uslovi za prekršajnu odgovornost, uslovi za propisivanje i primenu prekršajnih sankcija, sistem sankcija, prekršajni postupak, izdavanje prekršajnog naloga, postupak izvršenja odluke, registar sankcija i registar neplaćenih novčanih kazni i drugih novčanih iznosa.

- Prema maloljetniku koji u vreme kada je učinio prekršaj nije navršio četrnaest godina (dijete) ne može se voditi prekršajni postupak.
- Na maloljetnika starosti od navršenih četrnaest do navršenih osamnaest godina koji učini prekršaj, primenjuju se odredbe kao kod Krivičnog zakonodavstva, a ostale odredbe ovog zakona samo ako nisu u suprotnosti sa ovim odredbama.
- Kada je dijete učinilo prekršaj zbog propuštanja dužnog nadzora roditelja, usvojitelja, staratelja, odnosno hranitelja, a ova lica su bila u mogućnosti da takav nadzor vrše, roditelji, usvojitelj, staratelj odnosno hranitelj djeteta kazniće se za prekršaj kao da su ga sami učinili.
- Zakonom se može propisati da će za prekršaj koji je učinio maloljetnik odgovarati i roditelji, usvojitelj, staratelj, odnosno hranitelj maloljetnika starog od navršenih četrnaest do navršenih osamnaest godina ako je učinjeni prekršaj posledica propuštanja dužnog nadzora nad maloljetnikom, a bili su u mogućnosti da takav nadzor vrše.

- Osim roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja, zakonom se može propisati da će za prekršaj maloletnika odgovarati i druga lica za koja je propisana obaveza vršenja nadzora nad maloletnikom koji je učinio prekršaj.
- Maloljetniku koji je u vreme izvršenja prekršaja navršio četrnaest, a nije navršio šesnaest godina (mlađi maloletnik) mogu se izreći samo vaspitne mjere.
- Maloljetniku koji je u vreme izvršenja prekršaja navršio šesnaest godina, a nije navršio osamnaest godina (stariji maloljetnik) može se izreći vaspitna mjera ili novčana kazna;
- Ako je zbog prirode prekršaja to neophodno, zaštitna mjera se može izreći maloljetniku uz vaspitnu mjeru ili kaznu.
- Maloljetniku se ne može suditi u odsustvu.
- Prilikom saslušanja maloljetnika i preduzimanja drugih radnji kojima maloljetnik prisustvuje postupaće se obazrivo, tako da, s obzirom na duševnu razvijenost i lična svojstva, vođenje prekršajnog postupka ne šteti razvoju njegove ličnosti.
- Sud može odlučiti da se ne pokrene prekršajni postupak protiv maloljetnika i kad postoje dokazi da je učinio prekršaj ako smatra da ne bi bilo cjelishodno da se vodi postupak, s obzirom na prirodu prekršaja i okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva.

Vaspitne mjere su:

- mjere upozorenja i usmjeravanja: ukor i posebne obaveze;
- mjere pojačanog nadzora: pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, pojačan nadzor od strane organa starateljstva i pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloljetnika;
- upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa.

Ukor se izriče ako se iz odnosa maloljetnika prema učinjenom prekršaju i njegove spremnosti da ubuduće ne čini prekršaje može zaključiti da će se i samim ukorom ostvariti svrha vaspitnih mjera.

Posebne obaveze i pojačan nadzor:

- Mjera pojačanog nadzora može se izreći kao mjera pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili staraoca ili organa starateljstva i mjera pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloljetnika.

Posebne obaveze:

Sud može maloljetniku odrediti jednu ili više posebnih obaveza ako ocijeni da će se njihovom primjenom pozitivno uticati na maloljetnika i njegovo ponašanje. Sud će maloljetniku izreći obavezu da:

- se izvini oštećenom;
- u okviru sopstvenih mogućnosti otkloni ili naknadi štetu koju je prouzrokovao prekršajem;
- redovno pohađa školu, odnosno da ne izostaje sa posla;

- se bez naknade uključi u rad humanitarnih organizacija ili obavlja poslove humanitarnog, kulturnog, socijalnog, ekološkog sadržaja ili druge poslove od javnog interesa;
- se uzdržava od uživanja alkoholnih pića i opojnih droga ili da se podvrgne odgovarajućem liječenju;
- se uzdrži od posjećivanja određenih mjesta i klona društva određenih osoba koje na njega štetno utiču;
- se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu za mlade;
- se uključi u sportske i druge aktivnosti uz pedagoški nadzor u školi ili lokalnoj zajednici.

PORODIČNO ZAKONODAVSTVO

Ovim zakonom uređuju se: brak i odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, usvojenje, porodični smještaj (hraniteljstvo), starateljstvo, izdržavanje, imovinski odnosi u porodici i postupci nadležnih organa u vezi sa bračnim i porodičnim odnosima.

- Članovi porodice dužni su da se uzajamno poštuju, pomažu i izdržavaju u skladu sa ovim zakonom.
- Roditelji imaju jednaka prava i dužnosti prema svojoj djeci i odgovorni su za podizanje, vaspitanje i osposobljavanje djece za samostalan život, zaštitu njihovih interesa i dobrobiti.
- Prava djeteta su nedjeljiva, uzajamno povezana i cjelovito se ostvaruju.
- Država je dužna da poštuje i unapređuje prava djeteta i preduzima potrebne mjere za zaštitu djeteta od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije.
- Svako je dužan da obavijesti centar za socijalni rad (u daljem tekstu: organ starateljstva) o povredi prava djeteta za koju sazna.
- Mjere kojima se zadire u porodični život dopuštene su samo ako se zaštita članova porodice ne može obezbijediti na manje restriktivan način, pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite.
- U ostvarivanju, unapređivanju i zaštiti prava djeteta nadležni organi, ustanove, javne službe i pojedinci dužni su da međusobno sarađuju.
- Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija djeteta ili grupe djece, njihovih roditelja, usvojitelja, staratelja, hranitelja, članova porodice djeteta i djetetu bliskih lica, koja se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i na drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima djeteta, njegovih roditelja, staratelja, članova porodice i djetetu bliskih lica.

- Dijete ne smije biti podvrgnuto tjelesnom kažnjavanju ili bilo kom drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.
- Imovinski odnosi u porodici zasnivaju se na načelima ravnopravnosti, uzajamnosti i solidarnosti, kao i na zaštiti interesa djece.
- Za pružanje stručne pomoći i zaštite prava i interesa djeteta i ostalih članova porodice, za rješavanje sporova između članova porodice, kao i u svim slučajevima poremećenih porodičnih odnosa nadležan je organ starateljstva, sud i medijator.

Prava djeteta shodno Porodičnom zakonodavstvu

- Dijete ima pravo da zna ko su mu roditelji.
- Pravo djeteta da zna ko su mu roditelji može biti ograničeno samo ovim zakonom.
- Dijete koje je sposobno za rasuđivanje može izvršiti uvid u matični registar rođenih i u drugu dokumentaciju koja se odnosi na njegovo porijeklo.
- Dijete ima pravo da dobije obavještenja o svim važnim okolnostima u vezi sa roditeljima, članovima porodice i drugim bliskim licima, osim ako je to suprotno njegovom najboljem interesu.
- Dijete ima pravo na život i razvoj u zdravoj i bezbjednoj životnoj i socijalnoj sredini.
- Dostojanstvo djeteta je neprikosnovo i svi su dužni da ga poštuju i štite.
- Svi su dužni da postupaju prema djetetu uz poštovanje njegove ličnosti i individualnosti.
- Dijete ima pravo da živi sa roditeljima i pravo da se roditelji o njemu staraju prije svih drugih.
- Pravo djeteta da živi sa roditeljima može biti ograničeno samo sudskom odlukom kada je to u najboljem interesu djeteta.
- Sud može donijeti odluku o odvajanju djeteta od roditelja ako postoje razlozi za ograničenje ili lišenje roditeljskog prava ili u slučaju nasilja u porodici.
- Dijete koje je navršilo 15 godina života i koje je sposobno za rasuđivanje može odlučiti sa kojim će roditeljem živjeti.
- Dijete ima pravo da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi.
- Pravo djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi može biti ograničeno samo sudskom odlukom kada je to u najboljem interesu djeteta.
- Sud može donijeti odluku o ograničavanju prava djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi ako postoje razlozi za ograničenje ili lišenje roditeljskog prava ili u slučaju nasilja u porodici.

Dijete ima pravo da izrazi svoje mišljenje o svim pitanjima koja ga sPrava, obaveze i odgovornosti učenika prema zakonskim odredbama

III VRSTE I NADLEŽNOSTI ORGANA I LICA KOJA SU ZAPOSLENA U ŠKOLI

Ostvarivanje obrazovanja i vaspitanja

Obrazovanje i vaspitanje ostvaruje se u predškolskoj ustanovi, školi, obrazovnom centru, resursnom centru, kod organizatora za obrazovanje odraslih i u domu učenika (u daljem tekstu: ustanova), u skladu sa Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, a na način i pod uslovima propisanim posebnim zakonom.

Ustanova iz stava 1 ovog člana osniva se kao javna ustanova ili privatna ustanova.

Jednakost

Crnogorski državljani su jednaki u ostvarivanju prava na obrazovanje, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, vjeru, socijalno porijeklo, invaliditet ili drugo lično svojstvo.

Stranci kojima je odobren privremeni ili stalni boravak u Crnoj Gori, kao i stranci koji traže međunarodnu zaštitu, lica sa odobrenom međunarodnom ili privremenom zaštitom i lica bez državljanstva jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima u skladu sa posebnim zakonom.”

Izuzetno od stava 2 ovog člana, državljani država članica Evropske unije, Evropskog ekonomskog prostora i Švajcarske konfederacije i članovi njihovih porodica jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima. Za lica iz st. 2 i 3 ovog člana koja počinju, odnosno nastavljaju obrazovanje u Crnoj Gori, a koja ne znaju ili nedovoljno poznaju jezik na kojem se izvodi nastava, ustanova organizuje pripremnu (dopunsku) nastavu u trajanju od najviše godinu dana po posebnom programu koji donosi Nacionalni savjet.

Zabrana nasilja i diskriminacije

U ustanovi nije dozvoljeno: fizičko, psihičko i socijalno nasilje; zlostavljanje i zanemarivanje djece i učenika; fizičko kažnjavanje i vrijeđanje ličnosti, kao i seksualna zloupotreba djece i učenika ili zaposlenih.

U ustanovi je zabranjen svaki oblik nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja iz stava 1 ovog člana od strane djeteta, odnosno učenika, njegovog roditelja ili drugog lica, kao i nastavnika i drugog zaposlenog u ustanovi nad djetetom, odnosno učenikom, nastavnikom i drugim zaposlenim u ustanovi.

Protiv lica koja vrše nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje iz stava 1 ovog člana ustanova pokreće odgovarajući postupak, u skladu sa zakonom.

U ustanovi je zabranjen svaki oblik diskriminacije u skladu sa zakonom.

Ustanova je dužna da sprovodi preventivne aktivnosti radi zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja iz stava 1 ovog člana.

Sadržaj i način sprovođenja preventivnih aktivnosti iz stava 5 ovog člana propisuje organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete.

Obavljanje obrazovno-vaspitnog rada

Obrazovno-vaspiti rad u ustanovi obavljaju: nastavnici, vaspitači, stručni saradnici, saradnici u nastavi i drugi izvođači obrazovno-vaspitnog rada, u skladu sa zakonom

Direktor

Ustanovom rukovodi direktor.
Direktor ustanove je i pedagoški rukovodilac.

Pomoćnik direktora

Direktora javne ustanove u slučaju privremene spriječenosti zamjenjuje pomoćnik direktora, a ako ustanova nema pomoćnika direktora zamjenjuje ga zaposleni u ustanovi kojeg odredi direktor.

Ukoliko direktor nije u mogućnosti da odredi zaposlenog koji ga zamjenjuje, određuje ga školski odnosno upravni odbor.

Stručni organi u školi

Vrste stručnih organa

U ustanovi se obrazuju stručni organi: nastavničko vijeće, odjeljenjsko vijeće, stručni aktiv nastavnika, odjeljenjski starješina i drugi organi predviđeni statutom ustanove.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, u ustanovi iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, odnosno domu učenika se obrazuju stručni organi: stručno vijeće, stručni aktiv i drugi organi predviđeni statutom ustanove.

U mješovitoj školi se obrazuje nastavničko vijeće posebno za stručnu školu, a posebno za srednju opštu školu (gimnaziju).

U obrazovnom centru se obrazuju nastavnička, odnosno stručna vijeća po nivoima obrazovanja.

Sastav stručnih organa

Nastavničko vijeće sačinjavaju nastavnici, vaspitači, direktor, pomoćnici direktora i stručni saradnici.

Odjeljenjsko vijeće sačinjavaju nastavnici, vaspitači i stručni saradnici koji učestvuju u izvođenju obrazovno-vaspitnog rada u odjeljenju.

Stručni aktiv nastavnika sačinjavaju nastavnici istog nastavnog predmeta ili dva, odnosno više srodnih nastavnih predmeta.

Stručno vijeće sačinjavaju direktor, pomoćnik direktora, vaspitači, vaspitači saradnici, vaspitači defektolozi, stručni saradnici i saradnici.

Stručni aktiv u predškolskoj ustanovi sačinjavaju, po pravilu, vaspitači, vaspitači defektolozi, vaspitači saradnici i saradnici vaspitnih grupa djece približno istih godina starosti koji učestvuju u izvođenju određenih programa.

Savjet roditelja

Radi organizovanog ostvarivanja interesa roditelja, u ustanovi se obrazuje savjet roditelja.

Savjet iz stava 1 ovog člana je sastavljen od roditelja djece različitih vaspitnih grupa, odnosno od roditelja učenika različitih razreda, koji se biraju na roditeljskom sastanku, na način i po postupku utvrđenim statutom ustanove.

Učenički parlament

Učenici jednog odjeljenja škole obrazuju odjeljenjsku zajednicu.

Predstavnici učenika svih odjeljenja škole obrazuju učenički parlament.

Ovlašćenja i način rada učeničkog parlamenta bliže se utvrđuju statutom škole.

Prava, obaveze i odgovornosti učenika prema zakonskim odredbama

Prava učenika

Škola obezbeđuje učeniku sljedeća prava:

- 1) da na početku školske godine dobije uputstvo koje sadrži prava i obaveze učenika;
- 2) na kvalitetan obrazovno-vaspitni rad (nastavu);
- 3) da iskaže mišljenje o radu nastavnika;
- 4) da traži komisijsku provjeru svoga znanja u toku trajanja nastave;
- 5) da podnosi prigovor na ocjenu na kraju klasifikacionog perioda, nastavne godine ili na ispitu;
- 5a) da učestvuje na takmičenju iz nastavnih predmeta, odnosno oblasti i vještina;
- 5b) da učestvuje na takmičenju iz vještina u stručnom obrazovanju;
- 6) da učestvuje u izradi uputstva koje sadrži njegova prava i obaveze;
- 7) na blagovremenu i potpunu informaciju o svojim pravima i obavezama;
- 8) na zaštitu od svih vrsta nasilja u školi, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 9) na odsustvovanje iz škole, uz najavu roditelja, odnosno staratelja, u trajanju od pet radnih dana u toku nastavne godine;
- 10) na učestvovanje u oblikovanju sadržaja stručnih ekskurzija i drugih oblika vaspitno-obrazovnog rada;
- 10a) na podršku i pomoć prilikom savladavanja obrazovnog programa, a naročito u otklanjanju jezičkih, kulturoloških, psiholoških, socijalnih i drugih barijera;
- 11) druga prava utvrđena statutom ustanove.

Škola je dužna da u postupku samoevaluacije vrši anonimno anketiranje učenika u svim razredima, osim učenika prvog ciklusa osnovne škole, najmanje jednom godišnje o obrazovnim programima, radu nastavnika i uslovima rada.

Direktor škole je dužan da upozna nastavničko vijeće sa rezultatima anketiranja iz stava 2 ovog člana.

Anketu iz stava 2 ovog člana za sve ustanove priprema Zavod za školstvo odnosno Centar.

Predstavnici ueničkog parlamenta imaju pravo da učestvuju u radu stručnih organa škole kad se raspravlja o pitanjima koja su od interesa za učenike (učnički standard, slobodne aktivnosti i slično).

Dužnosti učenika

Učenik ima dužnost da:

- 1) redovno, marljivo i savjesno radi na usvajanju znanja i sticanju opšte kulture;
- 2) se pridržava školskih propisa, savjeta, uputstava i odluka nastavnika, direktora i organa škole;
- 3) uredno pohađa nastavu;
- 4) blagovremeno pravda izostanke;
- 5) za vrijeme časa ne ometa izvođenje nastave i rad u odjeljenju;
- 6) za vrijeme trajanja časa ne napušta čas, bez prethodno dobijenog odobrenja nastavnika;
- 7) se prema nastavnicima ophodi pristojno;
- 8) poštuje različitost, kulturno, nacionalno i jezičko nasljeđe drugih učenika i njeguje drugarske i humane odnose;
- 9) čuva imovinu škole;
- 10) njeguje čistoću i estetski izgled školskih prostorija;

- 11) učestvuje u dežurstvima škole;
- 12) poštuje pravila školskog, odnosno kućnog reda;
- 13) druge dužnosti utvrđene statutom ustanove.

POJAM I VRSTE KONFLIKTA

Pojam konflikta

„KONFLIKT JE SVADA DVOJE DJECE OKO IGRAČKE, ALI I RAT IZMEĐU DVIJU DRŽAVA“

Konflikt je oblik sučeljavanja dviju ili više strana koje doživljavaju prijetnje sopstvenim potreba, interesima, vrijednostima ili ciljevima.

- Konflikt možemo definisati i kao sukob nespojivih tendencija i djelovanja u pojedincu, grupi i narodu, ili između pojedinaca, grupe i naroda.
- Najčešće se konflikti kod učenika rađaju samo zato što se stvari čine totalno drugačijim od onoga što stvarno jesu.

Možemo razlikovati tri tipa situacija u kojima nastaje konflikt:

- Kada jedna strana uoči da se druga ne pridržava pravila (učenici ne pišu lektire a dužni su; nastavnici stalno pismeno ispituju učenike; roditelji ne dolaze na roditeljske sastanke; imovina u školi se uništava);
- kada se jedna strana odupire drugoj (učenici ne žele nekog nastavnika jer je vulgaran; nastavnici ne žele sarađivati s roditeljima);
- kada otpor jedne strane izaziva reakciju druge strane (bježanje sa časa i reakcija nastavnika koji je trebao održati čas).

Konflikt je proces koji nastaje, razvija se i prevladava u međuodnosu neslaganja najmanje dvoje subjekata koji pokazuju interes za iste vrijednosti. Nepodudarnost ciljeva, potreba i želja, razlike u interpretaciji činjenica i neslaganja vezana za praktična očekivanja mogu dovesti do konflikta

Uzroci konflikta

Uzroci konflikata u školi mnogobrojni su i vrlo ih je teško precizno podijeliti po određenim karakteristikama.

Najčešće uzroci konflikta u školi:

- slaba komunikacija između učenika, između učenika i nastavnika, između učenika i roditelja, između roditelja i nastavnika;
- različite vrijednosti koje se poštuju u porodici i školi (npr. religijske vrijednosti – način oblačenja, ishrane);
- nejasna školska zaduženja i za učenike i za nastavnike;
- ograničeni resursi (ljudski, tehnički) u školi i u porodici (npr. kada nastavnici zahtijevaju da učenici imaju odgovarajuću sportsku opremu, a roditelji nemaju novaca da je kupe);
- različiti interesi učenika, nastavnika i roditelja (npr. prilikom izbora mjesta gdje otići na ekskurziju);
- zavisnost od jedne strane (osobe);
- neriješeni raniji sukobi;
- ljubavne veze u školi.

Bez obzira o kojoj vrsti uzroka konflikata u školi se radi, svi su jednako opasni za narušavanje komunikacije u školi, intenzivno nastajanje stereotipa i predrasuda i pojavu nasilja, kao jednog odgovora na uzroke i nastanak konflikta.

Vrste konflikta

a) prema UZROKU

Konflikt informacija - nastaje uslijed nedostatka komunikacije ili selekcije informacija u komunikaciji (npr. nastavnik ne želi komunicirati s nekim učenikom jer ga je ovaj uvrijedio; učenici dobijaju samo informacije za koje nastavnici ili roditelji smatraju da im trebaju dati, a pri tome skrivaju cjelovitu informaciju).

Konflikt interesa - javlja se zbog suprotstavljenih načina zadovoljenja istih potreba (npr. ocjenjivanje – ako jedna strana želi pismeno (nastavnik), a druga usmeno provjeriti znanje (učenici)).

Konflikt u odnosima - nastaje kada neka od strana ili obje strane posjeduju predrasude i stereotipe o drugoj strani i ponašaju se u skladu s tim (npr. ako učenici iz grada smatraju da su djeca sa sela lošiji učenici i ne žele s njima komunicirati, biti u istoj ekipi na času fizičkog).

Konflikt resursa - nastaje kada dvije ili više osoba žele nešto čega ima malo (npr. ako i vi i vaša sestra želite nove torbe, a roditelji imaju novca da kupe samo jednu torbu).

Konflikt vrijednosti - nastaje u situacijama u kojima se među sagovornicima suprotstavlja sistem vrijednosti i uvjerenja (npr. kada se pojavi sukob vrijednosti koje njeguje porodica i škola – npr. način oblačenja).

Strukturalni konflikt - kada su u jednoj grupi nejasno definisane uloge i procedure (npr. kada u jednom razredu svi žele ranije otići sa časa, jer učenici koji putuju autobusom do škole ranije napuštaju sat da bi stigli na vrijeme polaska autobusa).

b) prema PLANU ZBIVANJA

Unutrašnji / intrapersonalni konflikt lociran je na ličnom planu:

- **konflikt između dvije podjednako neprijatne mogućnosti** (npr. napustiti čas ili ostati „kao izdajnik”);
- **konflikt između podjednako privlačnih opcija** (npr. ili dobiti novu jaknu ili dobiti novi telefon);

Spoljašnji konflikt može biti:

interpersonalni - između dviju ili više osoba (npr. svađa između prijateljica)

socijalni - između dviju ili više grupa (npr. Grupe u razredu).

c) prema FUNKCIONALNOSTI

Po efektima do kojih dovode, konflikti se mogu podijeliti na:

funkcionalne - konflikti koji dovode do konstruktivnih promjena u odnosima među pojedincima/grupama ;

nefunkcionalne - konflikti koji dovode do pogoršanja odnosa, nasilja.

d) prema DUŽINI TRAJANJA

Kratkotrajni - nastaju kao rezultat međusobnog nesporazuma ili učinjenih grešaka koje se brzo uočavaju i razrješavaju.

Dugotrajni - uslovljeni i praćeni poremećajem međuljudskih odnosa. Oni se sporo prevazilaze i razrješavaju.

e) prema POSLEDICAMA

- **Oni koji ostavljaju posledice** (npr. opadanje motivacije za učenjem, masovno odsustvo iz škole).

- **Oni koji ne ostavljaju posljedice** (npr. sitni sukobi koji proizilaze iz različitih osobina učenika ili nastavnika; ne ostavljaju posljedice na život učenika i nastavnika i rad školske ustanove; poslije razrješavanje sukoba uspostavljaju se zdravi odnosi, nema osjećaja uvrijeđenosti ni potrebe za osvetom).

f) prema MANIFESTACIJI

Vidljivi - ispoljavaju se u obliku verbalnih, kritičkih sukoba na nastavi i drugim skupovima, a ogledaju se i u sukobu interesa pojedinih grupa ili njihovih predstavnika. Ispoljavaju se u obliku žalbe.

Nevidljivi - teže ih je otkriti, jer su akcije sukobljenih strana međusobno prikrivene.

g) prema AKCIJI

Stvaralački- stvaraju pozitivne vrijednosti u školi koje se ogledaju u razbijanju i napuštanju zastarjelih šablona i metoda, čime se dolazi do boljih rješenja.

Rušilački - zastupa ih "škola međuljudskih odnosa" na čelu s Eltonom Mejom. Ta škola smatra da su konflikti u načelu negativni jer su praćeni neizvjesnostima, razočaranjem, padom učenja, pa čak i rasturanjem razreda.

Konflikti u sebi nose karakteristike većeg broja navedenih vrsta konflikata.

Neki konflikti mogu biti istovremeno: konflikt vrijednosti, dugotrajan, s dugoročnim poslasticama za školu, spoljašnji, vidljiv i rušilački.

(npr. ako je u jednoj školi izbio sukob među učenicima različitih nacionalnosti – riječ je o konfliktu vrijednosti, koji može dugo trajati, sukob između dviju grupa učenika, vidljiv je svakodnevno, ostavlja posljedice i za učenike i za školu, ako učenici koji su u manjini prestanu dolaziti u školu i slijedi razočaranje učenika, pad učenja i potencijalno raspuštanje razreda).

Funkcija konflikta

Svaki konflikt ima mogućnost biti funkcionalan /svrsishodan ili nefunkcionalan /nesvrshodan, što ne zavisi od same konfliktne situacije, već, prije svega, od ponašanja pojedinaca u njoj.

Kada je konflikt **funkcionalan**, on dovodi do **pozitivnih ishoda** kao što su: - stvaranje pozitivnih tenzija, ispoljavanje emocija, ujedinjavanja grupe opredijeljene za rješavanje zajedničkog problema, uspostavljanje mehanizama prevencije konflikata i njihovog razrješavanja.

Kada je konflikt **nefunkcionalan**, on dovodi do **negativnih ishoda** kao što su: negativne tenzije, negativno izražavanje emocija, narušavanje jedinstva grupe, isključivanje mogućnosti pozitivnih promjena.

Da bismo mogli konstruktivno rješavati konflikte, najprije je potrebno da ih razumijemo, da znamo njihove uzroke i vrstu.

Pravi problem svih konflikata je u stalnoj opasnosti od njihove eskalacije, pri čemu obje strane u konfliktu sve više pribjegavaju uporabi sile. Konflikt se sve manje kontroliše, dok potpuno ne izmakne kontroli, prijeđe prag uporabe nasilja i počne nanositi štetu i jednoj i drugoj strani. Na taj način onemogućuje se dalja saradnja strana u konfliktu.

Nekada je ignorisanje konflikta najbolja reakcija. Jer sebi uvijek treba da postavimo pitanje "šta našim učestvovanjem u konfliktu možemo da dobijemo, a šta gubimo?".

Strategije rješavanja konflikata

Savremenija shvatanja ukazuju da se uspješno rješavanje konflikata može ostvariti putem:

- strategije korišćenja formalnog autoriteta,
- strategije ograničene komunikacije,

- strategije integracije načina rada,
- strategije konfrontacije i pregovaranja
- strategije uključivanja konsultanata (treće strane),
- strategije rotacije članova grupe (tima),
- strategije nadređenih ciljeva i
- strategije intergrupnog treninga.

Konflikt treba rešavati onda kada se on pojavi.

- Nikada ne treba odlagati rešavanje problema.
- Vremenom, situacija postaje gora, a eventualno rešenje postaje komplikovanije.
- Ne treba čekati da se nesporazum na poslu reši sam od sebe, ili da suprostavljena strana prva prizna da je pogrešila.

Odlaganje rešenja problema povećaće napetost izmedju strana koje su u konfliktu.

Savjeti za rješavanje konflikata:

1. Naučiti prihvatiti različitosti (razlike u mišljenju, kulturi, stavovima, polne razlike)
2. Komunicirati otvoreno, jasno, direktno i konstruktivno
3. Naučiti slušati suprostavljenu stranu
4. Ne dopustiti da emocije utiču na posao
5. Naučiti zatražiti pomoć
6. Imati poverenje u svoje saradnike
7. Naučiti „izaći iz svojih cipelica“ i gledati na stvari i iz tuđe perspektive
8. Izvući korist iz konflikta
9. Tražiti rešenje na obostranu korist.

OSNOVNI POJAM NASILJA, ŠKOLSKOG I VRŠNJAČKOG NASILJA

Nasilje predstavlja široko ispitivanu pojavu. Jedan od pionira u ispitivanju nasilja bio je Oweuse. Nasilje najčešće može definisati kao učestalo psihičko ili fizičko maltretiranje.

U literaturi se navode brojna određenja vršnjačkog nasilja, a za sve njih je zajedničko da se pod ovim nasiljem podrazumjeva svako fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno na djecu od strane svojih vršnjaka, koje se ponavlja. Postoje dvije vrste vršnjačkog nasilja koje se ispoljava u vidu:

- Jači protiv slabijeg ili
- Grupa protiv pojedinca.

Svaki od ovih postupaka se može razlikovati po: obliku, težini, načinu, intezitetu, vremenskom trajanju i prostoru gdje se vršnjačko nasilje sprovodi.

Čest sinonim za vršnjačko nasilje jeste školsko nasilje koje Popadić najjednostavnije definiše, pa na pitanje šta je to školsko nasilje, pravi odgovor bi bio da je to nasilje koje se dešava u školi.“

Milosavljević navodi “pod nasiljem nad djecom se podrazumjevaju takvi odnosi i ponašanja pojedinaca, društvenih grupa i institucija i globalnih društava prema djeci koji počivaju na primjeni sile i kojima se nanosi bol, fizička ili psihička oštećenja , ugrožava zdravlje i integritet ličnosti i osujećuje njihov razvoj.“

Jedan od osnovnih kriterijuma na osnovu kojeg se vrši **klasifikacija nasilja** jeste sam način na koji se nasilje sprovodi t.j. način na koji se nanosi šteta drugom licu.

Jedan od osnovnih kriterijuma na osnovu kojeg se vrši klasifikacija nasilja jeste sam način na koji se nasilje sprovodi t.j. način na koji se nanosi šteta drugom licu.

Jedna od osnovnih podjela nasilja jeste:

- *Fizičko nasilje* – koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog tjelesnog povređivanja koje uključuje (udaranje, guranje, štipanje, čupanje i sl.),
- *Verbalno nasilje* – koje je učinjeno riječima i najčešće se dešava u sklopu fizičkog nasilja i podrazumjeva (vrijeđanje, prijetnje, podsmijavanje, zadirkivanje, dobacivanje, ogovaranje i psovanje).

Pored gore navedene osnovne podjele nasilja izdvajaju se i četiri podvrste ovog tipa nasilja (*emocionalno-psihološko nasilje, seksualno nasilje, elektronsko - syber i ekonomsko nasilje*).

Popadić “kao forme nasilja navodi i **zloupotrebu, zanemarivanje i nemarno postupanje** (propuštanje da se obezbjeđe uslovi za pravilan razvoj, što može da naruši zdravlje fizički, mentalni, duhovni, moralni i društveni razvoj) kao i **eksplatacija**.”³

Bitno je napomenuti i činjenicu da se nasilje među djecom, odnosno vršnjačko nasilje može podjeliti na direktno i indirektno.

Direktno nasilje – podrazumjeva ruganje, vrijeđanje, ponižavanje, naređivanje, udaranje, pljuvanje, lupanje i predstavlja otvoreno ispoljavanje nasilja i nasilničkog ponašanja. Ova vrsta nasilja dešava se „licem u lice“ i iz tog razloga lakše ga je uočiti.

Indirektno nasilje – je teže uočljivo, u odnosu na pol. Mišljenje je da je više prisutno kod djevojčica. Odnosi se na pričanje neistina o određenoj osobi, ogovaranje, širenje glasina i isključivanje i ignorisanje pojedinca iz grupe, kao i na druga uznemirujuća ponašanja koja uključuju anonimne telefonske pozive, prijetnje, prijeteća pisma i slično.

Pored navedene osnovne podjele nasilja izdvajaju se i četiri podvrste ovog tipa nasilja:

- **Emocionalno-psihološko nasilje** - oštećivanje imovine, krađe, bacanje stvari, prijeteći pogledi, praćenje i uhođenje
- **Seksualno nasilje** - slanje fotografija eksplicitnog sadržaja, video snimaka, dodirivanje i primoravanje na nevoljne radnje
- **Digitalno (Sajber)** - online nasilje, slanje prijetećih poruka, slika, kaćenje postova, pravljenje viber grupa, lažnih profila
- **Ekonomsko nasilje** - uzimanje novca od djeteta pod prijetnjom i ucjenom
- **Socijalno nasilje** – izbjegavanje, ignorisanje, isključivanje iz vršnjačke grupe i aktivnosti, ogovaranje i širenje lažnih traćeva.

Karakteristike i način manifestovanja nasilničkog ponašanja djeteta koje sprovodi nasilje i potencijalne žrtve nasilja

Da li će se neko dijete nasilno ponašati zavisi od velikog broja faktora.

Mnogi naučnici smatraju da do nasilničkog ponašanja kod djece, dolazi usljed zajedničkog djelovanja individualnih osobina ličnosti, porodičnih okolnosti, vaspitnih stilova roditelja kao i uticaja sredine.

Individualni faktori - hiperaktivnost i impulsivnost

Porodični i genetski faktori – okruženje u kome dijete odrasta i vaspitni stilovi roditelja

Temperament djeteta – određene karakteristike ličnosti sa kojima se dijete rađa

Za *nasilnika* se smatra dijete tj. učenik koji ponovljeno matletira drugog učenika koristeći pri tome razne postupke kao što su: ruganje, ismijavanje, omalovažavanje, zastrašivanje, prijetnje, udaranje, čupanje, šutiranje, guranje, ignorisanje i sl.

³ Popadić, Dragan, *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd, 2009.str.43.

“Nasilnici se izdvajaju po karakterističnom odnosu prema žrtvama i odnosu prema nasilju. Oni generalno pokazuju manju empatičnost, manje razmišljaju o osjećanjima žrtve, spremniji su da u prećicama pružaju agresoru prijatna osjećanja, sami nalaze zadovoljstvo u svojim agresivnim postupcima”.⁴

Tradicionalni stereotipi jesu da su nasilnici učenici koji su:

- fizički jaki
- neinteligentni
- socijalno odbačeni
- oni koji za postizanje svojih ciljeva i rešavanja konflikta koriste nasilje.

Glavna osobina koja karakteriše nasilnika svakako jeste njegova agresivnost koju on ispoljava prema svojim vršnjacima. Ono što svakako predstavlja glavna obilježja nasilnika jeste impulsivnost, kao i potreba za kontrolom i dominacijom.

Za djecu nasilnike koja su agresivna, jedna od osnovnih teškoća jeste upravo prepoznavanje socijalnih znakova iz okoline. Takođe može se reći da postoji dosta visok stepen korelacije između agresivnosti roditelja i agresivnosti njihove djece. Postojanje ove korelacije može se objasniti genetskim faktorima, kao i direktnim uticajem roditelja koji dalje utiču na razvoj agresivnog ponašanja. Ovo nadalje znači, ukoliko roditelji ispoljavaju agresivno ponašanje, postoji velika vjerovatnoća da će se i njihova djeca isto ponašati.

S obzirom na oblik agresije koji ispoljavaju u procesu nasilja, nasilnike dijelimo prema sl.tipologiji: (fizički, verbalni, racionalni i reaktivni nasilnik).

Ono što je karakteristično za sve tipove nasilnika jeste da iskorišćavaju druge, odbijaju da preuzmu odgovornost za svoje ponašanje, željni su pažnje i vole da dominiraju. Fizički su jači, što određuje pobjedu, dok je žrtva slabija i uvijek gubi. Uglavnom biraju žrtve koje su slabije u odnosu na njih, lako su uvredljivi i većinu situacija doživljavaju lično.

.”Problem koji nasilnički nastrojena osoba uočava retko je onakva situacija kako je mi vidimo, već je više nekakva dilemma pred kojom nasilnik oseća da se našao”.⁵

Ovom rečenicom u svojoj knjizi Toh Hans pokušava da opiše nasilnika kao osobu koja je u svakom trenutku spremna za nasilje, bez obzira na prostor i vrijeme, jer nasilnik u svakoj situaciji traži povod da ispolji svoju agresiju. Bitno je napomenuti da se nasilnici ne rađaju kao takvi, već uče ovaj obrazac ponašanja.

Glavne karakteristike koje su karakteristične za ove tipove nasilnika njihovog ponašanja odnose se na to:

- agresivnost je jedna od glavnih osobina nasilnika,
- agresivnost često ispoljavaju ne samo prema svojim slabijim vršnjacima, već prema roditeljima i odraslima,
- imaju pozitivan stav prema nasilju, jer ga smatraju uspješnim sredstvom za rešavanjem problema,
- impulsivni su, lako razdražljivi, imaju jako nizak prag tolerancije na frustrirajuće situacije,
- skloni su da ne poštuju pravila i autoritet,
- odbijaju da preuzmu odgovornost za svoje postupke, drugima pripisuju neprijateljske namjere i na taj način nalaze opravdanje za svoje postupke,
- usmjereni su samo ka svojim ciljevima i željama ne misleći na osjećanja i potrebe drugih,
- nasilnici (više dječaci) često su fizički jači u odnosu na žrtvu.

⁴ Popadić, Dragan, *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd.2009.str.120.

⁵ Toh, Hans, *Nasilnici*, Prosvjeta, Beograd, 1969-1978.str.27.

Predispozicije za nasilništvo treba tražiti u ranom djetinjstvu. Nasilne osobe su obično tokom svog djetinjstva bile izložene bolu, zanemarene uz nedostatak ljubavi i pažnje od strane svojih roditelja. Problem koji nasilnički nastrojena osoba uočava, rijetko je onakav kakvim ga druge osobe vide. Možemo reći da je nasilnik osoba bez osjećanja, empatije, koja u svakoj situaciji vidi povod za sukob i ispoljavanje agresije.

Indikatori za prepoznavanje djeteta nasilnik:

Za nasilnika se smatra dijete t.j. učenik koji ponovljeno matletira drugog učenika koristeći pri tome razne postupke kao što su: rujanje, ismijavanje, , zastrašivanje, prijetnje, udaranje, čupanje, šutiranje, guranje, ignorisanje i sl.

Tradicionalni stereotipi jesu da su nasilnici učenici koji su:

- fizički jaki
- neinteligentni
- socijalno odbačeni
- oni koji za postizanje svojih ciljeva i rešavanja konflikta koriste nasilje.

Kada govorimo o djeci koja su **žrtve vršnjačkog nasilja**, moramo pomenuti i tipologiju koja se odnosi na to da žrtve mogu biti:

Pasivne žrtve – to su učenici koji su jako često izloženi maltretiranju od strane svojih vršnjaka, a da pri tome sami nijesu nasilni, ne provociraju drugu djecu.

Provokativne žrtve – osim što su meta napada nasilnika i sami napadaju druge. Ovu grupu učenika nastavnici opisuju kao (iritantnu, nemirnu djecu, koja su temperamentna i lako ih je isprovocirati). Ovakva djeca su skolona da reaguju na uvrede i napade braneći se.

Provokativna žrtva je:

- nagle ćudi,
- kombinacija ustrašene i agresivne reakcije,
- teškoće u koncentraciji – izazivaju razdražljivost i napetost,
- djeca koja, osim što su bojažljiva, nesigurna i imaju negativno mišljenje o sebi, ponekad i sama pokušavaju uzvratiti nasilniku,
- mogu biti hiperaktivni, nemirni,
- imaju neugodne navike,
- odrasli pokazuju ponekad nesklonost prema njima,
- ponekad zlostavlja slabije.

Indikatori za prepoznavanje djeteta žrtve:

Žrtva je: oprezna, mirna, povučena, niskog samopoštovanja, usamljena, prezaštićena, nesigurna, plačljiva, ima malo prijatelja, fizički slabija od nasilnika (i ne mora da bude), djeca sa posebnim potrebama, djeca koja u nekom pogledu predstavljaju manjinu u odnosu na ostale.

Indikatori za prepoznavanje vršnjačkog nasilja:

- modrice i ogrebotine koje se ne mogu objasniti,
- ne druži se s prijateljima iz razreda niti ima “najboljeg” prijatelja,
- druga djeca ga/ju ne pozivaju na druženje,
- izgleda nesretno i tužno,
- ima učestale glavobolje i bolove u trbuhu koji se ne mogu objasniti (posebno ujutro),
- pocjepana odjeća i knjige,

- ne želi ići u školu.
- ima napade lošeg raspoloženja,
- mijenja put kojim ide iz škole i u školu,
- ima sve lošiji uspjeh u školi,
- traži više novca ili krađe novac iz kuće.

Jako je bitno prepoznati nasilje i spriječiti ga, iz razloga što posljedice koje nastaju nakon pretrpljenog nasilja u bitnom utiču na razvoj djeteta i formiranje njegove ličnosti. Posljedice koje žrtva nasilja snosi mogu biti kratkotrajne, ali u većini slučajeva predstavljaju smetnju za funkcionisanje tokom čitavog života.

Posljedice vršnjačkog nasilja

Može se zaključiti da posljedice koje izaziva svaki oblik vršnjačkog nasilja mogu biti prolazne. Ali isto tako mogu uticati na cjelokupan život žrtve i aktivno ugrožavati psihosocijalno prilagođavanje. *Nasilnici* mogu ispoljavati razna problematična (antisocijalna) ponašanja, kao što su školske tuče, sklonost krađi, uništavanje imovine, kao i zloupotreba alkohola, cigareta i drugih psihoaktivnih supstanci.

Zbog problema koje prave u školi mogu imati *loš odnos sa nastavnicima i loš odnos u školi*. Ovakvo ponašanje i odnos prema drugima mogu postati sastavni dio njihovog daljeg života i prerasti u ozbiljne forme kriminalnog ponašanja. Mnoga istraživanja ukazuju na činjenicu da odrasli koji su bili nasilnici mogu imati djecu koja će postati nasilnici, jer nasilje jeste model ponašanja koji se uči i prenosi sa generacije na generaciju. Nasilnici često mogu ispoljavati problem kao što su aksioznost i depresija, teško se uklapaju u novo okruženje i imaju vrlo malo prijatelja.

Posljedice vršnjačkog nasilja kod *žrtve* su brojne. Svakodnevna izloženost nasilju u školi dovodi do osjećanja nesigurnosti i manjka samopoštovanja. Učenik počinje da se plaši okruženja u kome trpi nasilje, i razvija negativan stav prema školi i drugim učenicima. A sve ovo dovodi do slabljena školskog uspjeha, socijalne izolacije i osjećanja usamljenosti.

Takođe se javlja osjećaj *odbačenosti* i *nesposobnosti* koji dovodi do samooptuživanja i pada samopoštovanja. Izloženost svakodnevnom nasilju dovodi do stresa, anksioznosti, depresije, poremećaja u ishrani i spavanju, pada imuniteta, takođe se mogu javiti i suicidalne misli koje nekada budu i realizovane.

Javlja se i *poremećaj pažnje* koji se može objasniti činjenicom da ova djeca često posmatraju okruženje u kojem se nalaze čekajući napad od strane svojih vršnjaka. Osim ovih mogu se javiti i *psihosomatski poremećaji* u vidu izraženih fizičkih simptoma kao što su glavobolja i bol u stomaku.

Od svih posljedica vršnjačkog nasilja one koje su najviše uočljive, jesu modrice, ogrebotine, posjekotine, pocjepana odjeća, oštećenje stvari i sl. Posljedice ovakvog ponašanja mogu se zadržati dugo nakon prestanka ovakvog traumatičnog iskustva, a njihovi efekti odnose se na:

- Loš školski uspjeh,
- Loš odnos sa nastavnicima i svojim vršnjacima,
- Osjećaj nesigurnosti,
- Manjak samopoštovanja,
- Poremećaj pažnje,
- Osjećaj odbačenosti i nesposobnosti,
- Stres, anksioznost, depresija, poremećaj u ishrani i spavanju,
- Javljanje suicidalnih misli,

- Psihosomatski poremećaji u vidu izraženih fizičkih simptoma kao što su: glavobolja i bolovi u stomaku.

“Niz istraživanja u različitim zemljama pokazuju da je izloženost nasilju povezana sa većom anksioznošću, depresivnošću, malim samopouzdanjem i lošom slikom o sebi, i da takav opis važi za oba pola i različite uzraste”.⁶

Žrtve vršnjačkog nasilja koje nemaju jaku ličnost ne mogu se izboriti sa ovim problemom, a da ne pretrpe određene posljedice. Da li će te posljedice biti kratkotrajne i ozbiljne zavisiće od vrste nasilja koje se sprovodi i žrtve koja ga trpi. Ono što bi predstavljalo ključni problem jeste trauma iz djetinjstva koja žrtvu tokom čitavog života prati i onemogućava joj normalno funkcionisanje i samoostvarivanje.

Kada govorimo o posledicama vršnjačkog nasilja po djecu nasilnike one se odnose na :

- Anksioznost,
- Depresija,
- Teško se uklapaju u novo okruženje,
- Imaju mali broj prijatelja.

Koliko je bitno poznavati karakteristike nasilničkog ponašanja, toliko je i bitno znati šta vršnjačko nasilje nije:

- jednokratni incident koji se neće ponoviti,
- prijateljska razmirica, svađa ili nesporazum,
- nenamjerno nanošenje bola,
- prijateljsko zadirkivanje,
- asocijalno ponašanje,
- igranje nasilnih video igara.

Uticaj sociopsiholoških, demografskih i drugih faktora na pojavu nasilništva

Faktori koji utiču su:

- Etička i rasna pripadnost,
- Pol,
- Uspjeh u školi,
- Socijalne vještine,
- Socijalni status.

Istraživanja u ovoj oblasti, odnosno sociološki aspekt ukazuje na povezanost djece žrtava vršnjačkog nasilja i djece koja sprovode vršnjačko nasilje sa narušenim porodičnim sistemom. Neophodno je imati u vidu da djeca koja su žrtve i djeca koja sprovode vršnjačko nasilje (dolaze iz porodica sa neujednačenim vaspitnim stilom roditelja, porodica gdje je zastupljeno porodično nasilje i nepotpunih porodica.

Razlike između dječaka i djevojčica u vršnjačkom nasilju

Nasilje koje je izraženo kod dječaka:

- Direktno nasilje,
- Fizičko nasilje,
- Izrugivanje,

⁶ Popadić, Dragan, *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd, 2009.str.114.

- Zastrašivanje,
- Prijetnje.

Nasilje koje je izraženo kod djevojčica:

- Indirektno nasilje,
- Ignorisanje,
- Izolacija,
- Isključivanje,
- Izbjegavanje,
- Gestovi poput agresivnih pogleda.
- Podsmijavanje.

Nasilje nad djecom

Nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje djece je svaki čin koji pojedinci, institucije ili procesi čine ili ne čine, a što direktno ili indirektno škodi djeci ili oštećuje njihove izgleda za bezbjedan i zdrav razvoj.

(Nacionalni Komitet V.Britanije za zaštitu djece)

Vrste nasilja

- Fizičko
- Psihološko (emocionalno)
- Seksualna zloupotreba
- Digitalno (Sajber) nasilje
- Zanemarivanje
- Načini saznanja za fizičko nasilje:
- Modrice, opekotine (naročito od cigareta ili čiji oblik ukazuje na upotrijebljeni predmet), ogrebotine, česte ili neuobičajene povrede djeteta (zbog kojih možda i izostaje iz škole), izjava djeteta da je žrtva nasilja...
- Različite reakcije djeteta mogu biti indikator da je dijete žrtva nasilja: ekstremna agresivnost, hiperaktivnost, povlačenje, naglašena potreba da bude blisko sa nekom odraslom osobom, uznemirenost, strepnja kada drugo dijete plače, zaziranje od fizičkog dodira, pokazuje strah (od povratka kući)...

Znaci emocionalnog zlostavljanja:

- Zaostajanje u razvoju
- Neuobičajene emocionalne reakcije – fobije, opsesivnost...
- Plašljivost
- Nепrimjerenost/ekstremno ponašanje
- Iznenađujuće promjene uspjeha u školi ili izgleda djeteta
- Teškoće u koncentraciji
- Pokušaj samoubistva

Seksualno zlostavljanje:

- Svaka seksualna aktivnost sa djetetom bez njegovog pristanka, ili čak uz pristanak ako je mlađe od godina;

- Svaka seksualna aktivnost uz primjenu sile ili prijetnje, bez obzira na uzrast djeteta
- Seksualna aktivnost je i ne kontaktna seksualna aktivnost, kao što je izlaganje voajerizmu ili pornografiji, dječjoj pornografiji, seksualni komentari i dr.

Kako prepoznati seksualno zlostavljano dijete:

- Dijete je apatično, nezainteresovano, odsutno
- Uplašeno je, izbjegava fizički kontakt sa odraslima ili drugom djecom
- Pokazuje naglašeno erotizovano ponašanje, nasrće na drugu djecu
- Povlači se u sebe, postaje agresivno, izmoreno
- Odbija da radi fizičko
- Izjava djeteta

Djeca rijetko prijavljuju zlostavljanje, a najčešće iz sledećih razloga:

- Osjećaju da je to pogrešno, ali ne umiju da imenuju
- Plaše se reakcije okoline ako progovore
- Često se i osjećaju odgovorno, nametnut im je osjećaj da su oni izazvali ili na neki način uzrokovali zlostavljanje
- Djeca često imaju osjećaj lojalnosti prema osobama „od autoriteta“
- Uplašeni su, ne znaju ni kome od odraslih da vjeruju

Kad vam se dijete povjeri ili otkrijete da je žrtva nasilja:

- Pokažite da mu vjerujete
- Uvjerite ga da nije krivo za to što mu se desilo
- Pokažite mu da je dobro što vam se povjerilo,
- Saopštite mu šta ćete konkretno uraditi, saslušajte što misli o tome
- Prijavite zlostavljanje nadležnima i budite spremni za saradnju
- Pratite stanje djeteta

Uticaj različitih subjekata i činilaca u školi na nasilje

Subjekti i činioци:

- Organi uprave (direktor, zamjeniki direktora, sekretar)
- Nastavnici
- Stručna služba ili PP služba (psiholog, pedagog, logoped, defektolog)
- Stručni aktivni
- Administrativno osoblje
- Domari i spremačice
- Školska klima(odnos između nastavnika i učenika, način sprovođenja discipline, način ocjenjivanja)
- Strukturne karakteristike škole (veličina škole, broj učenika, broj i veličina odeljenja, lokacija škole, etnička/rasna struktura i sl.)

Npr. Predpostavlja se da će više nasilja biti u većim školama, brojnijim odeljenjima, gradskim, a ne seodskim i sl.

Nasilje kao grupni fenomen

Nasilje kao grupni fenomen podrazumjeva da ono dotiče i druge članove, a ne samo one koji su neposredno uključeni.

- Nasilje se po pravilu dešava u prisustvu drugih članova ili se o nasilnoj epizodi naknadno sazna.
- Nasilje nije nešto što se tiče samo nasilnika i žrtve, već nešto što predstavlja test za cijelu grupu, za neposredne i posredne svjedoke. I onaj ko reaguje i onaj ko ne reaguje utiče svojim postupkom na članove grupe i na grupne odnose i odgovoran je za dalji razvoj događaja.
- Nasilje kao oblik interakcije u grupi najčešće se vezuje za odeljenje kao primarnu školsku grupu gdje se dešava.

Kontrola nasilja u situacijama masovnog okupljanja učenika

Masovna okupljanja učenika:

- Školska priredba,
- Školska utakmica,
- Veliki odmor,
- Izleti,
- Eskurzije.

Uspostavljanje kontrole i preventivno djelovanje mjere u postupcima prevencije i rješavanja konflikata

- PREDVIDJETI RIZIKE
- UOČITI DJECU SA PROBLEMATIČNIM PONAŠANJEM
- PREDVIDJETI MOGUĆE RAZLOGE ZA NASILJE
- IMATI PLAN DJELOVANJA U SLUČAJU SITUACIJE NASILJA

Program „Škola bez nasilja ka sigurnom i podsticajnom okruženju“ u svrhu sprečavanja vršnjačkog nasilja preporučuje sledeće korake s ciljem sprečavanja vršnjačkog nasilja:

- Osnovati tim koji će pratiti proces prevencije nasilja i izabrati koordinatora (po pravilu član stručne službe).
- Prezentovati Program na sjednici nastavnčkog vijeća.
- Sprovesti Upitnik (slučajni uzorak učenika i sl.).
- Sprovesti obuke nastavnika/nastavnica za rad sa učenicima/ učenicama o vrijednostima i pravilima i za sprovođenje restitucije.
- Na početku svake školske godine kroz radionice koncipirati pravila za sva odjeljenja i sve razrede - čas odjeljenjskog starješine, a iz njih formulisati pravila škole (pozitivna forma).
- Postaviti pravila na vidljiva mjesta u učionici, u holu škole.
- Sprovesti roditeljski sastanak (odjeljenjske starješine i roditelji – sva odjeljenja).
- Primjenjivati i evidentirati restituciju.
- Vršnjačka podrška i „kutija povjerenja“.
- Organizovati redovne sastanke za praćenje svih pojava nasilja u školi.
- Preduzimati mjere iz nadležnosti.

Školski tim za zaštitu djece od nasilja čine:

- uprava škole (direktor/ica),
- stručni saradnici i nastavnik/ca koji je u neposrednom kontaktu sa djetetom.

Uloga tima je da zaposlenima olakša proceduru pomoći djeci kada se posumnja da su izložena nekoj vrsti nasilja.

Ostvaruje komunikaciju škole sa centrima za socijalni rad i ostalim pojedincima ili službama koje se bave zaštitom djece od nasilja.

Edukacija je potrebna da bi zaposleni u školi (nastavno i vannastavno osoblje) dobili informacije ili uputili se u činjenice koje navode na sumnju da je dijete žrtva nasilja.

Obuhvata primjenu radionice o pravilima i vrijednostima i reagovanju na nasilje i obuke za sprovođenje restitucije. Nakon inicijalne, važno je periodično ponavljati obuke, **prije svega za novi kadar**, radi obnavljanja i trajnosti vještina.

Pravila na nivou odjeljenja, razreda i škole uspostavljaju se i postavljaju na upadljivim mjestima.

Organizuje se sastanak na kome se roditelji upoznaju sa pravilima i vrijednostima, načinu reagovanja kada se nasilje dogodi.

Nakon formulisanja pravila škole, školski tim za zaštitu djece od nasilja i uprava škole dogovaraju se o uvođenju i primjeni disciplinovanja i restitucije (nadoknade štete) koje se koriste prije vaspitnih mjera.

Restitucija ponašanja je metoda orijentisana ka mogućnostima ispravljanja, a ne kažnjavanju za počinjenu grešku (nadoknada učinjene štete ili napravljene greške).

Ona uči samodisciplinovanju zato što:

- oštećeni dobija zadovoljavajuću nadoknadu;
- počinilac ulaže napor i uči na greškama koje popravlja sopstvenim trudom; uči se vrijednostima i novim vještinama.

Korake za primjenu restitucije treba odštampati i staviti u svaki dnevnik, učionicu, kancelariju.

Restorativna pravda predstavlja:

- razumijevanje posledice nasilnog akta; empatija i za onoga
- ko vrši nasilje;
- podsticanje odgovornosti;
- uključivanje nasilnika u zajednicu kao punopravnog člana;
- mijenjanje sistema ukoliko on doprinosi nasilju.

Odraslina koji rade u školi i sprovode restituciju preporuka je da se tokom primjene ovog postupka ponašaju na sljedeći način:

- Ostanite mirni i gledajte dijete u oči.
- Govorite kratko, prijateljski, ali jasno i odlučno.
- Kažite što ste vidjeli i potom sprovedite restituciju.

Stručna služba škole zadužena je:

- za organizovanje vršnjačke pomoći i praćenje „kutije povjerenja“
- formira grupu za vršnjačku pomoć, edukuje vršnjake

- učenicima/ cama koji nijesu spremni da govore otvoreno o svom ili problemu svog druga/rice, koji ne mogu javno reći koji se učenici/ce ponašaju nasilno ili imaju potrebu da pitaju bilo što u vezi sa pojavom vršnjačkog nasilja omogućeno je da to urade preko „kutije povjerenja“ u koju ubacuju svoja pitanja (potpisana šifrom)
- stručna služba škole redovno pregleda sadržaj kutije i supervizira odgovore (takođe pod šifrom) od strane članova grupe za vršnjačku pomoć koji su istaknuti na oglasnoj tabli.
- Vršnjaci mogu biti korisni za uključivanje u društvo vršnjaka sa niskim stepenom samopoštovanja, drugim rizičnim znacima socio-emocionalnog razvoja.
- Mogu dežurati u školi na predviđenim mjestima, organizovati školske, sportske, kulturne i druge aktivnosti sa temom nasilja među djecom.

Nasilje se najčešće dešava van vidokruga odraslih u školi: na školskom dvorištu, u toaletima, na stepeništu itd., nužno je organizovati dežurstva.

U svakom hodniku, na holu, stepeništu i dvorištu dežura i prati situaciju po jedan nastavnik/nastavnica. Obilaze „skrivena“ mjesta u školi, razgovaraju sa djecom. Dežurni nastavnici/nastavnice treba da postupaju dosljedno i jednako prema svim učenicima/učenicama. Radnici/radnice na održavanju higijene i domar škole su u prilici da zapaze određene oblike nasilja. U prostorijama koje oni koriste treba postaviti pisani informativni materijal i vodiče za prepoznavanje znakova nasilja.

U okviru sekcija moguće je osnažiti svijest o prevenciji nasilja, kroz odabir aktivnosti za koje postoji interesovanje učenika/učenica. To mogu biti izložbe dječjih radova, prilozi školskim novinama na temu nasilja; dramske predstave i igrokazi; pravljenje video-zapisa; postavljanje poruka o nenasilju i sl.

- dva puta mjesečno sastaje se školski tim radi analize dostavljenih formulara
- utvrđuje se koja vrsta nasilja je u pitanju, odnosno na koju vrstu nasilja se sumnja

Značaj evidentiranja konflikta koji ukazuje na elemente nasilja i neprimjerenog ponašanja

U slučaju konflikta koji ukazuje na elemente nasilja i neprimjerenog ponašanja lica u školskom dvorištu, neophodno je izvršiti evidentiranje na način što će se sastaviti *zapisnik o konfliktu i ispuniti formulari koji se koriste u školi u slučaju konflikta, vršnjačkog nasilja i vandalizma.*

Navedeni zapisnik treba da sadrže sledeće podatke:

- Ime i prezime lica (učenika),
- odjeljenje,
- lični opis,
- detalji garderobe,
- godine starosti,
- pol,
- opis konflikta, nasilja ili neprimjerenog ponašanja,
- povrede.

Procedura obavještanja nadređenih lica u školi i nadležnih institucija u slučaju konflikta koji ukazuju na elemente nasilja u školi

U slučaju kada se konflikt dogodi u školi potrebno je ispoštovani proceduru obavještanja nadređenih lica u školi na način što će im se predati zapisnik koji je predhodno sastavljen o konfliktu, vršnjačkom nasilju i vandalizmu koji se desio.

U okviru zapisnika pored potrebnih podataka koje treba da sadrži preporučljivo je i navesti svoja lična zapažanja i smjernice, kao i preporuke za koje se pretpostavlja da će biti od koristi u rješavanju nastalog konflikta.

Nakon što su obavještena nadležna lica u školi i preduzete su sve potrebne radnje i procedure u okviru škole, obavještavaju se nadležne institucije (Zdravstvenu ustanovu, Uprava policije, Centar za socijalni rad).

Procedura i koraci u slučajevima vršnjačkog nasilja

Prvenstveno treba razmotriti znakove i pokazatelje koji upućuju na određeno nasilje.

Samim tim se konstatuje da li je riječ o fizičkom nasilju, o psihološkom nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju ili se sumnja na seksualno zlostavljanje. U skladu sa sumnjama i zaključcima odmah treba preduzeti profesionalne mjere, shodno etici i struci.

Zaštitar i Stručna služba ustanove obavlja razgovor s djetetom (uz prisustvo roditelja/staratelja) i sačinjava izvještaj o obavljenom razgovoru. U slučaju teških slučajeva koji se dešavaju u školi, uprava odmah poziva hitnu službu i/ili doktora, ili slučaj prijavljuje policiji (predstavnik škole – poželjno je da član stručne službe bude prisutan uz dijete i roditelja/staratelja).

Po potrebi, stručna služba ustanove obavlja razgovor sa djetetom svjedokom ili žrtvom (uz prisustvo roditelja/staratelja – osim u slučaju sumnje na porodično nasilje) i sačinjava izvještaj da bi se preduzele neophodne mjere ili pripremila prijava nasilja drugim nadležnim službama (policija, centar za socijalni rad). Provjeru povreda vrši medicinsko osoblje. Slijedi preduzimanje mjera iz nadležnosti. ***Odgovornost i dužnost prijavljivanja nasilja i zlostavljanja je obavezna!*** Na osnovu saznanja o nasilju, ili sumnje na nasilje, zaposleni su u obavezi da zaustave i/ili obavijeste o pojavi nasilja (prijave nasilje) školskom timu i direktoru. Obaveza prijavljivanja nasilja ima prednost u odnosu na tzv. profesionalno čuvanje tajne ukoliko ona ugrožava djetetovu bezbjednost, život ili mentalno i/ili fizičko zdravlje. Odnosi se na situacije u kojima se došlo do informacija koje upućuju da je dijete zlostavljano, zanemareno, žrtva nasilja. Pozivaju se roditelji i informišu o događaju, sprovedenim konsultacijama, zaključcima i predloženim mjerama (predočava se zakonska regulativa, mjere zaštite i rada s djetetom).

Direktor obavještava Centar za socijalni rad o postojanju sumnje, ali i prati tok sprovođenja mjera. Ukoliko je potrebno, obavještava se policija.

Obavještenje

Obavještenje treba da sadrži sljedeće informacije :

- Naziv i sjedište škole koja šalje obavještenje,
- Ime i starost djeteta, ime roditelja/staratelja, podaci o porodici (adresa, kontakt telefoni),
- Opis djeteta u školi: dolasci na nastavu, školska uspješnost, emocionalne i karakteristike učenja (pažnja, pamćenje i sl.), socijalne vještine, ponašanje, komunikacija, izgled,
- Informacije, činjenice, okolnosti iz kojih proizilazi sumnja o tome da se dijete nalazi u situaciji nasilja - uočeni znaci nasilja, pokazatelji i indikatori i zaključak o vrsti nasilja,
- Ime osobe/a za koju se sumnja da vrši nasilje,

- Datum i potpis odgovorne osobe.

Evidencija i obavještenje u slučaju vandalizma u školi

U ustanovi treba da se vodi evidencija pojave nasilja i preduzetih mjera.

Svaki čin nasilja i vandalizma mora se bilježiti:

- šta se dogodilo,
- ko su učesnici,
- kako je prijavljeno nasilje,
- koje su i kakve posljedice,
- ishodi preduzetih koraka,
- na koji način su uključeni roditelji,
- stručna služba,
- profesionalci drugih institucija, načini na koji će situacija biti praćena.

Ova dokumentacija treba da se čuva poštujući princip povjerljivosti podataka.

Obavještenje u slučaju vandalizma u školi treba da sadrži sljedeće informacije:

- Naziv i sjedište škole koja šalje obavještenje i prijavu,
- Opis štete koja je nastala na objektu i/ili imovini,
- Informacije, činjenice, znaci, okolnosti i pokazatelji da je šteta počinjena,
- Indikatori i zaključak iz kojih proizilazi sumnja o tome ko je počinio štetu,
- Preporuke za saradnju i sprovođenje mjera prevencije i smanjenja štete,
- Datum i potpis odgovorne osobe.

Da bi se izazovi od vandalizma preduprijedili u situacijama odlazaka na ekskurziju, izlete, tokom školskih priredbi i događaja od nastavnika se očekuje da: nadgledaju učenike, provjeravaju da li su svi učenici prisutni; saraduju sa ostalim nastavnicima kako bi učešće i ponašanje učenika bilo pod kontrolom tokom aktivnosti; preduzimaju sve moguće mjere kako bi predvidjeli i smanjili potencijalne rizike; obrate pažnju na to da li se učenici pridržavaju dogovorenih pravila ponašanja.

Tim za zaštitu djece od nasilja i vandalizma, odnosno direktor ustanove, obavještava nadležne i službe zaštite imovine i lica. Sve štete prouzrokovane vandalizmom potrebno je evidentirati u MEIS-u. Takođe treba evidentirati i podatke o sanaciji nakon završenih radova, kao i o počiniocima štete (ukoliko su to učenici škole).

Tim za zaštitu djece od nasilja i vandalizma koncipira preporuke, sprovodi i prati mjere saradnje, prevencije i smanjenja štete: postavljanje, popravka, nadzor, dežurstva, školske, grupne, individualne aktivnost za i sa učenicima, roditeljima. To su edukacije, promotivne aktivnosti i aktivnosti koje animiraju djecu da čuvaju i njeguju prostor koji ih okružuje, radionice, obilasci prostorija i sl.

Saradnja sa drugim relevantnim subjektima

Nadležne institucije i službena lica **obavezna** su da razmjenjuju sve raspoložive informacije o žrtvama vršnjačkog nasilja radi pružanja pomoći i zaštite, prikupljanja statističkih podataka, izrade odgovarajućih izvještaja i informacija i drugih potreba koje su od značaja za rješavanje slučajeva vršnjačkog nasilja.

Priručnik sačinili:

- *“Primjena ovlašćenja zaštitara u školama”* - **Mladen Bulatović, predavač u JU VSŠ “Polijska akademija” Danilovgrad**
- *“Pregled principa, standarda i najvažnijih pravnih propisa u radu sa djecom u sukobu sa zakonom”* - **mr Slavko Milić, Viši policijski inspektor I klase za unutrašnju kontrolu policije**
- *“Nadležnosti organa i lica koja su zaposlena u školi, prava obaveze i odgovornosti učenika, vrste nasilja i diskriminacije u školi, načini njihovog ispoljavanja, preventivne mjere u postupcima prevencije i rješavanja konflikata koji ukazuju na elemente nasilja između učenika i učenika i drugih lica u školskom prostoru i postupci po učinjenom nasilju i vandalizmu”* – **mr Angelina Bajčeta, Savjetnica za unifikaciju i standardizaciju obrazovnih programa**